

מתפיס אפילו בדבר אסור, אלא בהיתר גמור.

מסכת נדרים

פרק שני ואלו מותרין

דף י"ג

ואין לומר, שנכתב דין זה לדייק ממנו, שדווקא כשאמר "חולין שאוכל לך" מותר, אבל אמר "לחולין שאוכל לך" נאסר, כי משמעות דבריו שמה שיאכל ממנו אינו חולין אלא קרבן.

והסיבה שאין לומר כן, כי אם משנתנו כדעת רבי יהודה, כבר נתבאר כן בפירוש בפרק ראשון, שלדעת רבי יהודה, האומר "לחולין שאוכל לך" נאסר, ואין צורך לדייק זאת ממשנתנו. ואם משנתנו כדעת רבי מאיר, אי אפשר לדייק זאת ממנה, כי כבר נתבאר, שלדעת רבי מאיר, האומר "לחולין שאוכל לך" מותר, כי מכלל לאו אי אתה שומע הן.

דף י"ד

ואמר רבינא, שאמנם לא פתחה משנתנו בדין "חולין שאוכל לך" ללמד שהאומר כן מותר, אלא ללמד שהמתפיס בדבר האסור לא חל נדרו כלל, כאומר "חולין שאוכל לך", שלא נטעה לומר שפעמים המתפיס בדבר האסור חל נדרו מדרבנן, כגון אם הוא עם הארץ.

אולם דחו זאת, שכן מתוך כך שבדין האחרון של המשנה, כשאמר "הרי את עלי כאמא", מבואר שאם הוא עם הארץ חל נדרו, [כפי שיבאר בעזה"י להלן], משמע, שבדינים הראשונים לא חל נדרו כלל, ואם כן לא היו צריכים לכתוב, שהמתפיס בדבר האסור הרי הוא כאומר "חולין שאוכל לך".

ומסקנת הגמרא, שאמנם לא היה צריך לשנות "חולין שאוכל לך", ואין בו שום חידוש, ולא נשנה אלא אגב הדינים האחרים [=חולין ממילא נסבה].

מנין שמתפיסים את הנדר בדבר נדר ולא בדבר אסור

ענין זה, שהמתפיס נדרו בדבר הנדר חל נדרו, סברא פשוטה היא, ואין צריך ללמוד זאת מהכתובים, שהרי האומר "דבר זה אסור עלי", חל נדרו, ואם כן, כשיאמר "דבר זה עלי כקרבן", מאחר שכוונתו לאסור, חל נדרו, שאינו גרוע מידות.

ומתוך כך שנתפרש הדבר בכתוב, "איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ויבטל" (במדבר י"ג), שמשמע מזה שיש להתפיס בדבר הנדר, על כרחך לא בא הכתוב ללמד ענין זה שיש להתפיס בדבר הנדר, אלא לומר שרק בדבר הנדר מתפיסים את הנדר, ולא בדבר האסור.

ומה שסיים הכתוב "לאסור אסר על נפשו", לא בא ללמד שמתפיסים גם בדבר האסור, אלא ללמד שמתפיסים גם בנדר שנאסר לו לבדו¹ כמבואר בברייתא איזהו איסור האמור בתורה כו'.²

דברים אסורים שאין הנדר נתפס בהם

כבר נתבאר, שאין נדר חל בהתפסה אלא כשמתפיסו בדבר שאיסורו משום נדר, ולא כשמתפיסו בדבר שאיסורו משום דבר אחר, [והטעם לכך יתבאר בעזה"י בדף י"ד]. ולפיכך, המתפיס נדרו באחד מהאופנים הבאים, אף על פי שמתפיס בדבר אסור, לא חל נדרו, כי אינם דבר הנדר.

א. "ככר זה עלי כבשר חזיר" [שהוא דבר האסור באכילה].

ב. "ככר זה עלי כעבודת כוכבים", [שהיא דבר האסור אף בהנאה].

ג. "ככר זה עלי כעורות לבובין" [הם תקרובת עבודה זרה, שהיו נוקבין העור כנגד הלב, והיו מוציאים אותו כשהוא חי, ותקרובת עבודה כוכבים חמורה מעבודה כוכבים, שעבודת כוכבים אסורה בהנאה אבל יש לה בטלה, ותקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנאה ואין לה בטלה].

ד. "ככר זה עלי כנבלות וטריפות" [הם דברים האסורים באכילה ויש בהם גם טומאה].

ה. "ככר זה עלי כשקצים ורמשים" [הם דברים האסורים באכילה ויש בהם גם טומאה וטומאתם חמורה מטומאת נבילות וטריפות שנבילות וטריפות טומאתם בכזית ושקצים ורמשים טומאתם בכעדשה].

ו. "ככר זה עלי כחלת אהרן וכתרומת אהרן" [אף על פי שחל איסור על ידי קריאת שם, נחשבים דבר האסור ולא דבר הנדר שאף על פי שהם אסורים לזה ומותר לזה, לא מחמת נדרו הוא, שהרי כשהפרישן לא חילק, אלא ודאי מאי שהם אסורים לזרים, מחמת אסור הוא שהטיל עליהם הקב"ה ולא מחמת נדר].

ומבואר, שהמתפיס באחד מכל אלו, מאחר שהתפיס בדבר האסור ולא בדבר הנדר, לא חל נדרו כלל, ואפילו עם הארץ שהתפיס בהם, לא החמירו עליו שיהא צריך התרה.

פתיחת משנתנו "חולין שאוכל לך"

נתבאר, שהמתפיס באחד מכל הדברים הנ"ל, אין כאן נדר, כי לא התפיס בדבר הנדר. והנה במשנתנו, קודם שמנו את כל הדברים הללו, פתחו, "ואלו מותרין, חולין שאוכל לך, כבשר חזיר כו". ועל כרחך לא נכתב הדין הראשון לגופו, ללמד, שהאומר "חולין שאוכל לך" מותר, שכן דין זה פשוט הוא, שהרי אינו

¹ כלומר, כיון דאפשר לאוקומה להך דרשא להכי מוקמת לה, משום דסברא היא דמתפיס בדבר האסור לא חייל, דבשלמא בדבר הנדר מצי לאתפוס, ולומר ככר זה עלי בנדר וקרובן שנאסר על ידי נדר, אבל כי מתפיס בדבר האסור, לא כלום קאמר, דהיכי לימא, ככר זה עלי כבשר חזיר, לא אפשר, דבשר חזיר אסריה רחמנא, והוא לא אסריה. [ר"ן].

² ואשמעינן דאף על גב דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלא לו לבדו, דהיינו יום שמת בו אביו, חייל נדרא. דאי לאו האי קרא, הוה אמינא, כי ידור נדר, עד שידור בדבר שהוא הנדר לגמרי, שנאסר מכל מחמת אותו נדר, קא משמע לן קרא דלאסור איסר. [ו] ואם תאמר אם כן היכי מקשינן התם

וסיבת החילוק בין מדיר את אשתו המתפיש בדבר אסור, שאמרו חכמים שהוא צריך התרה, לבין שאר נדרים שהתפיש בדבר אסור, שאינו צריך התרה כלל. מפני שאת אשתו דרכו לאסור מתוך הקפדה, ואם יותר לו נדר בלא התרה, כשמתפיש בדבר אסור, יבוא להתיר גם כשיתפיש בדבר הנדור, אבל שאר נדרים, מתוך שאין מצויין כל כך, לא גזרו בהם, ואין צריכים שאלה.

וסיים הר"ן שלענין הלכה נקטינן, שמתפיש בדבר האסור לא הוי נדר, ולא צריך שאלה כלל, ואפילו בעם הארץ, [אלא במדיר אשתו בלבד, ומטעם שיתבאר בעזה"י בהמשך], אבל מתפיש בדבר הנדור, ואפילו בדבר שאינו נדור אלא לו בלבד, חל נדרו.

התפסה בשבועה

כתב הר"ן, שדווקא מתפיש בנדר חל נדרו, אבל המתפיש בשבועה, לא מועיל, דקיימא לן, מתפיש בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי.

אפילו בנדר מדברי חכמים אין פותחים לו בכבוד אמו

נתבאר, שהאוסר את אשתו, ומתפיש נדרו בדבר האסור, צריך התרה מדברי חכמים. ומבואר במשנתנו, שכשהתפיש את איסור אשתו באמו, שאמר, "הרי עלי את כאמא", כשאנו באים להתיר לו נדרו, אין פותחים לו פתח להתרת נדרו מחמת כבוד אמו, לומר לו, "אילו היית יודע שלא יהא כבוד לאמך בכך לא היית נודר", שאפשר שלמרות זאת היה נודר, אבל בוש להודות בכך, ויאמר בשקר שלא היה נודר, ואם כן אין כאן התרה כדיו, ולכן יש לפתוח לו פתח ממקום אחר ולא משום כבוד אמו.

והטעם לחילוק בין נדר לשבועה, משום שנדר חל על החפץ, שאסר את החפץ עליו בנדר, ולפיכך כשהוא מתפיש חפץ בחפץ, ראוי הוא שיחול, אבל שבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ, אבל גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה כלל, ולפיכך אם אמר זה כזה, לא אמר כלום.

וכן הדין אם אמר, שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו, והוא היה מושבע על אותו יום, לא אמר כלום, שהרי הוא מתפיש באותו יום, ואותו יום אין בגופו שום איסור.

ויש מי שאומר, שמה שאמרו, שהמתפיש בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי זה אלא לענין חיוב קרבן ומלקות, אבל איסור חל עליו. וזה אינו מחוור.

ואף שענין זה שאין פותחים לאדם בהתרת הנדר, בכבוד אביו ואמו, מבואר בהמשך המסכת, הוצרכו ללמד, שאפילו בנדר מדברי חכמים, אין פותחים בפתח זה.

המדיר את אשתו בדבר האסור

נתבאר, שהמתפיש נדרו בדבר אסור, לא חל נדרו כלל, ואפילו הוא עם הארץ אינו צריך התרה.

יוצא מכלל זה, מי שמדיר את אשתו ומתפיש את הנדר בדבר אסור, כגון שאומר לה, "הרי את עלי כאמא", או "הרי את עלי כבשר אמא" או "כבשר אחותי", או "הרי את עלי כערלה וככלאי הכרם", **אף על פי שמהתורה לא חל הנדר כלל, כי התפישו בדבר אסור, חכמים החמירו עליו שיהא צריך התרה.**

- לדברי אביו, כל אדם המדיר את אשתו ומתפיש הנדר בדבר אסור צריך התרה מדברי חכמים.

- ולדברי רבא, לא החמירו חכמים כן אלא בעם הארץ, אבל תלמיד חכם שהדיר את אשתו בדבר אסור, אינו צריך התרה כלל. [וכן מציינו, שפעמים חילקו בנדרים בין תלמיד חכם לעם הארץ, כפי שיתבאר בעזה"י להלן בענין הנשבע בתורה].

הנשבע בתורה או במה שכתוב בה

הנשבע בגווילים של ספר תורה, אין בדבריו כלום, שאין נשבעים בגווילים. אבל הנשבע באזכרות הכתובות בתורה, דבריו קיימים, שהרי נשבע בשם, והנשבע בשם שבועתו קיימת.

ולהלן יתבאר בעזה"י מה הדין כשנשבע בתורה, כגון "בזו התורה שלא אעשה דבר פלוני", או "בזו התורה שאעשה דבר פלוני", וכן מה הדין כשנשבע במה שכתוב בתורה, כגון, "במה שכתוב בה שלא אעשה דבר פלוני", או "במה שכתוב בה שאעשה דבר פלוני", מתי הוא נחשב כנשבע בגווילים, ואין בדבריו כלום, ומתי הוא נחשב כנשבע באזכרות שבתורה, ודבריו קיימים.

תירוץ א.

הנשבע בתורה, שאומר, "בזו התורה שלא אעשה דבר פלוני", או "בזו התורה שאעשה דבר פלוני", לא אמר כלום, כי כשאומר כן, אפילו התורה בידי, אין דעתו אלא על הגווילים, והנשבע בגווילים של ספר תורה אין בדבריו כלום.

אבל כשנשבע במה שכתוב בה, שאומר, "במה שכתוב בה שלא אעשה דבר פלוני", או "במה שכתוב בה שאעשה דבר פלוני", יש חילוק בדבר. אם הוא מחזיק את התורה בידי, דעתו על האזכרות שבתורה, ושבועתו קיימת. ואם התורה מונחת לפניו, כוונת דבריו שנשבע במה שהתורה כתובה, ואין דעתו אלא על הגווילים, ולפיכך לא אמר כלום, ורק כשישבע בתורה ובמה שכתוב בה, כגון, "בתורה ובמה שכתוב בה שלא אעשה דבר פלוני", דעתו גם על האזכרות, ושבועתו שבועה.

תירוץ ב.

כשנשבע במה שכתוב בה, שאומר, "במה שכתוב בה שלא אעשה דבר פלוני",

בריש פרק שבועות שתיים בתרא, כיום שמת בו אביו פשיטא, והא טובא קא משמע לן, וכדכתיבנא. נראה בעיני, דמדלא נקט תנא בנדר על ככר ומתפיש על ככר אחר בו, משמע דאגב אורחיה מילתא אחרייתא אתא לאשמועינן, דמתפיש בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר, כיון דמכל מקום משום נדר גם כן הם נאסרים עליו, כי מתפיש בהו חייל נדרא, והיינו יום שמת בו אביו, ויום שמת בו רבו, דאפילו בלא נדר משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא. ומשום הכי פריך, יום שמת בו אביו פשיטא, דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר, ואף על גב דממילא נמי הוי ממנע, מאי נפקא לן מיניה, מכל מקום מתפיש בנדר הוא, דלא אפשר ליה לאתפוס באסורא כלל. ומפרקינן, יום שנהרג גדליה בן אחיקם אצטריכא ליה, דמתסר ממילא, וקא משמע לן, דכיון דאית ביה נמי נדרא, מתפיש בנדר הוא ואסור. [] ואם תאמר, דהכא משמע דההיא דאיהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא דלאסור איסר, ואילו התם בפרק שבועות שתיים בתרא מיייתי לה מנא הני מילי, אמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור, דאלמא כולה מילתא מהאי קרא נפקא לן, ולא מצטריך לן לאסור אסר כלל. ויש לומר, דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא, לא דק, ונקט קרא דכי ידור נדר, משום דההוא קרא נמי משמע דנדר הוי על ידי התפסה, אבל אין הכי נמי, דקרא לאסור איסר מבעי לן למתפיש בדבר שלא נאסר אלא לו לבדו דחיל נדריה. [ר"ן].

מדאמרין דעתיה אהזכרות שבה, ובירושלמי עסקינן במתפיס בנדר, ושניהם אמת.

או "במה שכתוב בה שאעשה דבר פלוני", **אפילו התורה מונחת לפניו, דעתו על האזכרות שבתורה, ושבועתו קיימת.**

קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר

האומר, "קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר", תלה איסור שינה של היום בתנאי שישן למחר, ונמצא שאם ישן מחר, יתברר שהיום היה אסור בשינה^א, ואם לא ישן מחר, יתברר שהיום היה מותר בשינה, ומכל מקום רק **מחר יודע אם נאסר היום בשינה**. ונחלקו חכמים אם מותר לו לישון היום.

לדעת רב יהודה אמר רב – אסור לו לישון היום, שמא ישן למחר, ויתברר שהיום היה אסור לו לישון, והסיבה לכך שיש לחוש שישן מחר, כי מחר אינו עיקר האיסור, אלא תנאי ליום ראשון, ולכן אינו נזהר בו, אף על פי שבכך מתברר שעבר אתמול באיסור עצמו.

ולדעת רב נחמן – מותר לו לישון היום, שאם ישן היום, יזהר שלא לישון מחר, ולא יחול איסור של היום.

וכתב הר"ן בסוף הסוגיה, שלענין הלכה קיימא לן כרב יהודה, מדאמרין, ומודה רבי יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר, ומדשקלינן וטרינן אליביה, שמע מינה הלכתא כותיה.

קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום

האומר, "קונם עיני בשינה מחר אם אישן היום", **תלה איסור שינה של מחר בתנאי שישן היום**, ונמצא שאם ישן היום, מחר יהיה אסור בשינה, ואם לא ישן היום, מחר יהיה מותר בשינה.

ובזה מודה גם רבי יהודה, שמוותר לו לישון היום, ואין לחוש אם בכך יאסר מחר, כי אם ישן היום יזהר מחר שלא לישון ולא יעבור על איסורו, שבדבר עצמו שנאסר בו, בוודאי הוא נזהר שלא לעבור עליו [=כי לא מזדהיר בתנאה, אבל באיסור מזדהר], אף על פי שאינו אסור מצד עצמו, אלא בצרופו של יום ראשון.

דף ט"ו

"קונם" "שאיני ישן" "שאיני מדבר" "שאיני מהלך"

מבואר במשנתנו, שהאומר, "קונם שאיני ישן", או "קונם שאיני מדבר", או "קונם שאיני מהלך", אם ישן או דיבר או הלך, הרי זה עובר בלא יחל דברו.

ומתחילה אמרו, שאי אפשר להעמיד את משנתנו כצורתה, שהאומר "קונם

^א יל"ע למה עניין זה אינו תלוי אם יש ברירה או לא.

^ב בכולהו גרסינן "שאיני" בלא יו"ד, ובשבועות גרסינן "שאיני" ביו"ד, דמשום דנדרים מתפיס חפצא אנפשיה, תני להו בלשון שאני, כלומר מה שאני, ומשום דבשבועות אסר נפשיה, תני להו בלשון שאיני ביו"ד. [ר"ן]. יל"ע בדבר הלא בגמרא העמידו שכלל לא אמר לשון זה אלא "קונם עיני בשינה" ואם כן גם לשון "שאיני" אינו מועיל בנדרים, ומאי נפקא מינה בינו לבין "שאיני".

ולכן שנה התנא שני אופנים בהם השבועה קיימת, "במה שכתוב בה", "בה ובמה שכתוב בה", שבאופן האחרון דין פשוט הוא שהשבועה קיימת אף על פי שהתורה מונחת לפניו, ומעתה, כשם שהאופן האחרון מועיל גם כשהתורה מונחת לפניו, כך האופן הראשון מועיל גם כשהתורה מונחת לפניו.

והנה לפי תירוץ זה, כשהתורה מונחת לפניו, דווקא כשאמר "במה שכתוב בה", או "בה ובמה שכתוב בה", שבועתו שבועה, אבל אמר "בה" בלבד, אין בדבריו כלום. ולא נתבאר אם כן הדין גם כשהתורה בידו, או שלפי התירוץ הזה, כשהתורה בידו דבריו קיימים, גם כשנשבע בתורה ולא במה שכתוב בה. אכן מסתבר שלפי התירוץ הזה, כשאמר "בה" בלבד, אין בדבריו כלום, גם כשהתורה בידו, שאם לא כן, אין הבדל בין תירוץ זה לתירוץ השלישי.

תירוץ ג.

כשהתורה מונחת לפניו, יש חילוק בדבר. אם נשבע בתורה "בזו התורה שאעשה כך וכך", דעתו על הגווילים, ואין בדבריו כלום, ואם נשבע במה שכתוב בה, "במה שכתוב בתורה שאעשה כך וכך", דעתו על האזכרות שבה **ודבריו קיימים.**

אבל כשהתורה בידו, אפילו נשבע בה בלבד, "בזו התורה שאעשה כך וכך" דעתו על האזכרות, כאילו נשבע במה שכתוב בה, ודבריו קיימים.

התורה מונחת		התורה בידו	
בה	במה שכתוב בה	בה	במה שכתוב בה
א	לא	לא	כן
ב	לא	כן	כן
ג	לא	כן	כן

ומבואר, שגם אותם אופנים שאין כאן שבועה, כגון שנשבע בתורה כשהיא מונחת לפניו, אם היה הנודר עם הארץ, החמירו עליו חכמים שיחול נדרו, ויהא צריך שאלה. והסיבה לכך, משום שיש אופנים שהשבועה חלה, ומאחר שעם הארץ אינו מבין את החילוקים הללו, אם יאמרו לו שהנשבע בתורה אינו צריך התרה, יאמר שבכל האופנים הנ"ל לא חלה שבועתו.

עד כאן ביאור הסוגיה כפי פירוש הר"ן שאף על פי שלשון הגמרא "הנודר בתורה" באמת מדובר כאן בדין נשבע בתורה.

אבל הראב"ד ז"ל פירש, שכשאמרו "נודר" התכוונו לנודר ממש, שאומר, "ככר זה עלי בתורה", והסיבה לכך שלא אמר כלום, כי אינו מתפיס אלא בגווילים, אבל אמר "במה שכתוב בה", כלומר "ככר זה עלי במה שכתוב בה", הרי זה אסור, כמתפיס בדבר הנודר, משום שדעתו על האזכרות, והאזכרות שבה נדרים הן, שעל ידי הכתיבה והכנה לשם קדושה הם קדושות. והביא ראיה מן הירושלמי, דגרסינן התם, "בתורה" לא אמר כלום, "במה שכתוב בה" דבריו קיימים, "בתורה" בקדושת התורה, "במה שכתוב בה" בקרבנות הכתובים בה. ואף שבירושלמי אמרו קרבנות, ובגמרא שלנו אמרו אזכרות, מכל מקום שיטת הירושלמי מוכחת שבמתפיס בנדר עסקינן. אי"נ דכי אמרינן בגמרא שלנו דעתו על אזכרות שבה, על כל מה שנתפס בה קאמר, דהיינו קרבנות וכלי שרת.

והרמב"ם ז"ל הביא דין זה בנשבע ובנודר, שסובר הרב ז"ל דשמעתין בנשבע עסקינן,

היא אסורה להנות משל בעלה עד הפסח. ומשמע מזה, שדווקא אם יתקיים התנאי היא אסורה להנות משלו, אבל כל זמן שלא נתקיים התנאי, מותר לה להנות משלו, ואין לחוש שלא תזהר בתנאי, ולאחר שתהנה, תלך לבית אביה עד החג ונמצא שנהנית ממנו באיסור. ומכאן ראייה לדברי רב נחמן, שהאומר, "קונם עיני בשנה היום אם אישן למחר", מותר לישון היום, ואין לחוש שלאחר מכן יישן למחר ויקיים את התנאי, ונמצא שישן היום באיסור.

ודחה רבי אבא ראייה זו, ואמר, שאפשר שבאמת גם קודם שנתקיים התנאי היא אסורה להנות ממנו, שמא לאחר מכן תקיים את התנאי, ונמצא שהיתה אסורה. ורק לענין מלקות יש חילוק בין אם כבר נתקיים התנאי או לא, שאם כבר הלכה לבית אביה, ונתקיים התנאי, מעתה אם נהנית לוקה [י"מ האשה וי"מ הבעל כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך], שהרי כבר נתברר שיש כאן איסור. ואם לא נתקיים התנאי, אף שאסורה להנות שמא לאחר מכן יתקיים התנאי, אם נהנית אינה לוקה, שעדיין לא התברר אם חל האיסור או לא.

ומה ששינוי בדין הנ"ל, שאם הלכה לבית אביה אחר הפסח, נתברר למפרע שעברה באיסור בל יחל, אין הכוונה שבכל אופן עברה, כי היה מותר לה להנות מתחילה ונהנית, אלא הכוונה, שאם עברה ונהנית קודם לכן, ולאחר מכן הלכה לבית אביה, יתברר שעברה באיסור בל יחל.²

הדיר את חבריו ונהנה ממנו חבריו מי לוקה

שיטת הר"ן, שכשאחד הדיר את חבריו שלא יהנה מנכסיו, ועבר המודר על הנדר, ונהנה מנכסיו, המודר שנהנה לוקה, משום שעבר באיסור לא יחל דברו, כי עליו האיסור.

והרמב"ם ז"ל כתב, שהמזיד לוקה אם הנהה את המודר, אבל המודר אינה לוקה, שהוא לא נדר כלל, ולא שייך בו "לא יחל דברו".³

שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח

האומר לאשתו, "קונם מה שאת נהנית משלי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח", אסר אותה להנות משלו עד החג, ותלה איסור זה בתנאי, אם תלך לבית אביה עד חג הפסח [שקודם החג].

ומבואר בפרק שביעי, שאם נתקיים התנאי, והלכה לבית אביה קודם הפסח, אסורה להנות משל בעלה עד החג, [ומותרת ללכת לבית אביה אחר הפסח].

שאני ישן" חל נדרו, שהרי הנדרים אינם חלים אלא על דבר שיש בו ממש, ולא על מעשים או על שינה שאינם חפצים שיחול עליהם הנדר.

ולפיכך אמרו, שהאופן שבו נאסר בשינה הוא, כשאומר "קונם עיני בשינה". והיו סבורים, שהנדר חל גם כשלא נתן קצבה לדבר, ואף שאי אפשר שלא יישן כלל, מכל מקום, כל שישן שלא מחמת האונס, הרי זה בלא יחל דברו.

אמנם גם זאת אי אפשר לומר, כי האוסר עצמו בדבר שאי אפשר לקיימו, לא חל נדרו כלל. וכמאמר רבי יוחנן לענין שבועה, שהנשבע שלא יישן שלושה ימים, מאחר שאי אפשר לקיים שבועה זו, הרי זו שבועת שוא ואינה חלה עליו כלל לאוסרו בשינה, אלא לוקה על שנשבע שבועת שוא, ומותר לישון מיד. והוא הדין לענין נדרים, אף שאינו לוקה על נדר זה משום נדר שוא, שלא מצינו איסור בנדר שוא, מכל מקום הנדר אינו חל.

ואם כן, על כרחך משנתנו מדברת באופן שנתן קצבה לאיסור עיניו בשינה, כגון שאמר, "קונם עיני בשינה היום", או "קונם עיני בשינה מחר", אלא שאי אפשר שדין זה בלבד באה משנתנו ללמד, שאוסר עיניו בשינה לזמן קצוב, נאסר בכך, כי דבר פשוט הוא.

ועל כרחך יש לומר, שמשנתנו מדברת במי שאסר עיניו בשינה בתנאי. אלא שאין להעמידה במי שאמר, "קונם עיני למחר אם אישן היום", ובאה ללמדנו שכבר היום לא יישן, כדי שלא יבוא לידי איסור שינה מחר⁴, שהרי לדברי הכל האומר "קונם עיני למחר אם אישן היום" מותר לישון היום. ואם כן משנתנו מדברת במי שאמר, "קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר", ובאה משנתנו ללמד, שמותר לישון היום אף על פי שבכך הוא מכניס עצמו לידי איסור בל יחל למחר. ומכאן רצו להביא ראייה לדברי רב נחמן, שהאומר, "קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר", מותר לישון היום.

ודחו זאת ואמרו, אדרבה, האומר "קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר", אסור לישון היום, כדברי רב יהודה, וזה מה שבאה משנתנו ללמד, שלא יישן היום, כדי שלא יבוא לידי בל יחל אם יישן מחר.

ורבינא אמר להעמיד את משנתנו בצורתה, שהאומר "קונם שאני ישן" חל נדרו, שכן אף שמהתורה הנדרים אינם חלים על דבר שאין בו ממש, מדברי חכמים הם חלים גם על דבר שיש בו ממש. וכן משמע ממה שנקט התנא, "הרי זה בלא יחל דברו", שהוא לשון שהתנא תופס באיסורים מדברי חכמים, וכמו ששינונו, "דברים המותרים, ואחרים נהגו בהן איסור, אי אתה רשאי להתירן בפניהם, שנאמר לא יחל דברו".

שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג

האומר לאשתו, "קונם מה שאת נהנית משלי עד הפסח, אם תלכי לבית אביך עד החג", אסר אותה להנות משלו עד הפסח, ותלה איסור זה בתנאי, אם תלך לבית אביה עד חג הסוכות [שאחר הפסח].

ומבואר בפרק שביעי, שאם נתקיים התנאי, והלכה לבית אביה [קודם הפסח],

² והיא גופה קמשמע לן, שתייהר מלהנות קודם הפסח, כדי שאם תלך לאחר הפסח, לא תבא לידי בל יחל. [ר"ן].

³ וליתא, דודאי הוא אינו לוקה, מדאמרינן לקמן בפרק אין בין המודר גבי יש מעילה בקונמות, אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי, ככרי עליך ונתנה לו במתנה, מי מעל, למעול נותן, הא לא אסירא עליה, אלמא אין האוסר עובר כלל, והמודר נמי ודאי עבר, דאף על גב דכתיב לא יחל דברו, לא יחל אדבור קאמר. וראייה לדבר, מדאמרינן בפרק יוצא דופן, לפי שמצינו שהשוה הכתוב את הקטן לגדול לזדון שבועה לאיסור ולבל יחל, ומפרש התם לאיסור בל יחל קאמר, וכגון שהקדישו הוא ואכלו אחרים, שהאחרים לוקין על הקדשו משום בל יחל, אלמא מודר לוקה אף על גב דלא אמר מידי. [ר"ן].

⁴ ולא חיישינן, שמא לא תזכור שעברה על תנא קודם הפסח, ואי מתירין לה לילך, אתיא לאיתחייני, סלקא דעתך אמינא תתסר בהליכה מדרבנן, כדי שתזכור שאסורה להנות, קא משמע לן [ר"ן].

⁵ ומשום הכי קתני "הרי זה בבל יחל דברו" ולא קתני אסור, משום דלא מיתני ליה, שהרי יום ראשון אינו אסור מצד עצמו, אלא כדי שלא יבא ביום שני לידי בל יחל. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 34ח
מסכת נדרים י"ג - כ'

בתשמיש, נאסר לשמש עמה³ [=הרי זה בבל יחל דברו], כי אוסר על עצמו את שלו, ושעבוד שלה פקע ממילא⁴.

וכן אמר רב הונא לענין האשה הנודרת, שאם אמרה לבעלה, "הנאת תשמישי אסורה עליך", כופים אותה ומשמשתו, כי היא משועבדת לו, ואינה יכולה לאסור עצמה עליו. אבל אמרה, "הנאת תשמישך אסורה עליי", נאסרה לשמש עמו, שאין מאכילים לו לאדם דבר האסור לו.

שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך

האומר, "שבועה שאיני ישן ביום פלוני", אסור לישון באותו יום [אבל אמר "שבועה שלא אישן" בלא קצבה, שבועת שוא היא, כי אי אפשר שלא לישון שלושה ימים, ואינו נאסר בשינה, ולוקה על שנשבע שבועת שוא]. והאומר "שבועה שאיני מדבר", אסור לדבר. והאומר "שבועה שאיני מהלך", אסור להלך. שהשבועה היא איסור גברא, ויכול אדם לאסור עצמו גם בפעולות, שהם דבר שאין בו ממש.

קרוב לא אוכל לך

האומר לחבירו, "קרוב לא אוכל לך", אינו נאסר בכלום, כי בכל דרך שנפרש דבריו אין כאן משמעות איסור.

שכן אם נפרש דבריו, כאומר, "בחיי קרוב לא אוכל לך", אין כאן שבועה, שאין נשבעים בקרוב.

ואם נפרש דבריו, כאומר, "קרוב יהא מה שלא אוכל משלך" גם כן אין כאן משמעות איסור, שהרי רק מה שלא יאכל משלו יהא קרוב, אבל מה שיאכל משלו מותר.

הא קרוב שאוכל לך

האומר לחבירו "הא קרוב שאוכל לך", לשון שבועה הוא, כאומר "בחיי קרוב שאוכל לך", ומאחר שאין נשבעים בקרוב אין כאן שבועה כלל⁵.

ומשמע מזה, שדווקא אם יתקיים התנאי, היא אסורה להנות משלו, אבל כל זמן שלא נתקיים התנאי, מותר לה להנות משלו, ואין לחוש שלא תזהר בתנאי, ומכאן ראייה לדברי רב נחמן.

ודחה רבא ראייה זו, ואמר, שאפשר שבאמת גם קודם שנתקיים התנאי היא אסורה להנות ממנו, שמא לאחר מכן תקיים את התנאי, ונמצא שהיתה אסורה. ורק לענין מלקות יש חילוק בין אם כבר נתקיים התנאי או לא, כפי שנתברר.

"ככר זו עלי היום אם אלך למקום פלוני למחר"

שנינו בברייתא, שהאומר "ככר זו עלי היום אם אלך למקום פלוני למחר", ואכלה, הרי זה בבל ילך. ומתוך כך שנקטה הברייתא רק איסור בהליכה, ולא הקדימה לומר, הרי זה לא יאכל, ואם אכל הרי זה לא ילך, משמע שבאמת אין איסור כלל באכילה, ומותר לו לאכול היום, ויזהר שלא יתקיים התנאי למחר, שלא ילך. ומכאן ראייה לדברי רב נחמן, שהאומר, "קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר", מותר לישון היום, ויזהר שלא לישון מחר⁶.

ודחו זאת, כי אדרבה, מלשון הברייתא משמע שאין לו לאכול, שהרי לשון הברייתא, "אכל הרי זה בבל ילך", כלומר, בדיעבד אם עבר ואכל, מעתה לא ילך, אבל לכתחילה לא יאכל.

עוד שנינו בברייתא הזו, "הלך הרי זה בלא יחל דברו", ומשמע מזה, שמן הסתם ביום הראשון אכל, ולא חש שיתקיים התנאי, ולכן מן הסתם אם אחרי כן הלך ביום השני, הרי זה עובר באיסור למפרע. ומכאן ראייה לדברי רב נחמן, שמותר לו לעבור על האיסור ביום הראשון על מנת שמחר יזהר בתנאי. אבל אם כדברי רב יהודה שיש לו להיזהר ביום הראשון שלא לאכול, כך היה צריך לשנות, "ביום השני מהלך ואינו בבל יחל דברו", כי כבר נזהר ביום הראשון שלא לעבור על האיסור.

ודחו זאת ואמרו, שאמנם היו יכולים לשנות "מהלך ואינו בבל יחל", נוייהיה דין זה בפני עצמו⁷, ולא נמשך אחר הדין הראשון "אכל הרי זה בבל ילך", שהדין השני אמור כשלא אכל ביום הראשון, אבל שנו, "הלך הרי זה בבל יחל", ובאופן שעבר ביום הראשון ואכל, נוייהיה דין זה המשך הדין הראשון "אכל הרי זה בבל ילך", והסיבה לכך ששנו כן, כדי שתהא הסיפא דומה לרישא, "אכל הרי זה בבל ילך" "הלך הרי זה בבל יחל".

האומר לאשה קונם שאני משמשך

האוסר עצמו בתשמיש על אשתו, לא חל נדרו, כי הוא משועבד לה מהתורה, שנאמר, "אם אהרתי יקח לו שְׁאֲרָה קְסוּתָהּ וְעֵנְתָהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כ"א י'), ומאחר שהוא משועבד לה לכך, הרי הוא לדבר זה כשלה, ואינו יכול לאסור עליה את שלה, שאין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו. אבל האוסר את אשתו עליו

³ לכאורה יש מקום לחלק, שדווקא כשהתנאי בשינה, יש לחוש שמא יישן, כי כל בני האדם ישנים, ושמא יקשה לו להוציא עצמו מן הכלל להעמיד עצמו שלא לישון, אבל כשהתנאי בהליכה, ובשב ואל תעשה לא יתקיים, אין לחוש שיתקיים התנאי על ידי שילך.

² עיי ברין שוב.

⁴ ואם תאמר, וכי אמר הנאת תשמישך אמאי מתסר, והא מצות לאו ליהנות ניתנו. יש לומר, דכי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, הני מילי, לומר שאין קיום המצות חשוב הנאה, אבל מכל מקום אי מתהני גופיה בהדי דמקיים מצוה, הנאה מקרי, ומשום הכי אמרינן בפרק ראוהו ב"י, הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה. [ר"ן].

⁵ ואם תאמר, והא האי נדרא דרבנן הוא, דהנאת תשמיש לית בה ממשא, וליכא למימר דבאומר קונם עלי מתשמיש עסקינן, דהא דומיא דשאני ישן שאני מדבר קתני לה, ואוקמא רבינא בבל יחל מדרבנן, וכיון דמדרבנן בעלמא הוא היכי חייל נדרא דיליה דליתיה אלא מדרבנן בעלמא לאפקועי מצות עונה ומצות פריה ורביה. יש לומר כיון דנדרא מיהא חייל, ממילא פקעי להו הנך מצות, דחכמים מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. [תוס'].

⁶ ונראה בעיני דהא קרוב גרסינן, וכדכתיבנא, ודכוותה בשבועה הא שבועה דתנא דמותר בקרוב קתני דשבועה אסור. וליכא למימר דהקרוב גרסינן, דהתנא בפרקין דלעיל, דהקרוב אסור לרבי מאיר, והיכי תנן הכא דשרי, דהא מתני' כרבי מאיר אוקימנא לה בגמרא, אלא ודאי כדאמרן. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 34ח
מסכת נדרים י"ג - ב'

לקרבן לא אוכל לך

האומר לחבירו "לקרבן לא אוכל לך" הרי הוא כאומר "לא קרבן לא אוכל לך", ולדעת רבי יהודה הוא נאסר, כי מכלל לאו אתה שומע הן, שדווקא מה שלא יאכל משלו לא יהא קרבן, אבל מה שיאכל משלו יהא קרבן. ולדעת רבי מאיר אינו נאסר, כי לדעתו, אין לאסור על ידי מכלל אתה שומע הן.

וכל זה כשאומר "לקרבן" בפת"ח, אבל כשאומר "לקרבן" בשו"א, גם רבי מאיר מודה שהוא נאסר, כי מפרשים דבריו כך, "לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך".

וי"ג שגם כשאומר "לקרבן" בפת"ח מפרשים דבריו, כאילו אמר "לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך", ורק כשאומר בפירוש "לא קרבן", דעת רבי מאיר שהוא מותר. וכל הדינים הללו כבר נתבארנו בפרק ראשון.

דף ט"ז

שבועה לא אוכל לך

האומר לחבירו, "שבועה לא אוכל לך", הרי הוא כאומר, "בשבועה לא אוכל לך", ונאסר בשבועה לאכול ממנו.

הא שבועה

האומר לחבירו, "הא שבועה", אין להחשיבו כאומר "בחיי שבועה", שאין נשבעים בחיי שבועה, אלא נחשב הוא כאומר, "בשבועה", וחלה שבועתו.

שבועה שאוכל לך

במשנתנו משמע, שהאומר "הא שבועה שאוכל לך", נשבע שלא יאכל משל חבירו. ובמסכת שבועות משמע, שהאומר "שבועה שאוכל לך", נשבע שיאכל משל חבירו. ונאמרו שני אופנים ליישב סתירה זו.

לדברי אביי, האומר "שאוכל לך", פעמים כוונתו שלא יאכל, ופעמים כוונתו שיאכל [= "שאוכל" שתי לשונות משמע], והכל לפי הענין. ביקשו ממנו לאכול, והסכים ואמר "אוכל, אוכל", ולאחר מכן נשבע "שאוכל", כוונתו להישבע שיאכל. אבל בקשו ממנו לאכול, וסירב, ואמר "לא אוכל, לא אוכל", ולאחר מכן נשבע "שאוכל", כוונתו להישבע שלא יאכל.^א

ולדברי רב אשי, כל שנשבע "שאוכל לך", הרי זה נשבע לאכול. ורק כשנשבע "שאי אוכל", נשבע שלא יאכל. והוצרכו ללמדנו שהאומר "שאי אוכל" נשבע שלא יאכל, שלא נאמר, אם כוונתו לאסור עצמו היה אומר "שלא אוכל" וזה

^א לפום האי לישנא משמע, דכי היכי דצריך הוכחה לומר דשאוכל דלא אכילנא משמע, הכי נמי צריך הוכחה דשאוכל אכילנא משמע. ובריש פרק שבועות שתיים בתרא באוקמתיה דאביי גופיה לא משמע הכי, אלא דסתמא בלא שום הוכחה שאוכל דאכילנא משמע. וכבר כתבתי שם, שזו מן הסוגיות המתחלפות, וכתבתי שם גם כן, דסוגיא דהתם עדיפא טפי. [ר"ן].

שאמר "שאי אוכל", באמת נתכוון לומר "שאוכל", אלא שהאריך בלשונו, עד שנשמע כאומר "שאיאוכל".

ולענין הלכה, כבר כתב הר"ן בפרק שבועות שתיים בתרא, שהרמב"ם ז"ל פסק כאביי, וכסוגיא דהתם ... אבל הרמב"ן ז"ל פסק כרב אשי, דלעולם שאוכל דאכילנא משמע, ושלא אוכל שלא אוכל משמע.

לא שבועה לא אוכל לך

האומר לחבירו, "לשבועה לא אוכל לך", או "לא שבועה לא אוכל לך", משמעות דבריו, שמה שלא יאכל ממנו אינו אסור עליו בשבועה, אבל מה שיאכל ממנו אסור עליו בשבועה, ולפיכך נאסר בשבועה מלאכול ממנו.

ואף שלענין נדרים נתבאר בדף י', שנחלקו רבי יהודה ורבי מאיר אם מכלל לאו אתה שומע הן, לענין שבועות מודה רבי מאיר שמכלל לאו אתה שומע הן,^ב ולכן לדברי הכל, האומר "לשבועה לא אוכל לך", נאסר בשבועה.

זה חומר בשבועות מבנדרים

מבואר במשנתנו, שאחד מהדינים המבוארים לעיל, עליו יש לומר, ששבועות חמורות בו מנדרים.

ואין לומר, שהכוונה לדין השנוי במשנה סמוך לדברים אלו, שהנודר "לא קרבן לא אוכל לך" מותר, והנשבע "לא שבועה לא אוכל לך" אסור.

שכן כשאנו אומרים שהשבועות חמורות מהנדרים משמע שיש שבועה ויש נדר אלא שזה חמור מזה ואילו בדין האמור השבועה חלה, והנדר לא חל כלל.

אלא הכוונה למה ששנינו קודם לכן, שהאומר "קונם שאיני ישן", חל הנדר מדברי חכמים בלבד,^ג והנשבע "שבועה שאיני ישן", חלה השבועה מהתורה.

חומר בנדרים מבשבועה לענין לעבור על המצווה

א. אין נשבעים לעבור על המצווה.

כלל בידינו, שאין נשבעים לעבור על המצוות, כלומר, הנשבע לעבור על המצווה לא חלה שבועתו כלל, ולפיכך כשעבר עליה במזיד, אינו לוקה, וכשעבר עליה בשוגג אינו מביא על כך קרבן.

- ענין זה שאין השבועה חלה עליו לחייבו וללקות אם עבר עליה, למד

^א ונראה בעיני דהיינו טעמא, משום דהא מסקינן בסוף פרק שבועות העדות, דכי לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, הני מילי בממונא, אי נמי באיסורא דאית ביה ממונא, אבל באיסורא גרידא אית ליה, ונדרים איסורא דאית ביה ממונא נינהו, משום דלא משכחת בהו בלא חפצא, דהא אינן חלין על דבר שאין בו ממש, אבל שבועות אינן אלא איסורא גרידא, שהוא חל בגופו, וכיון דאיסורא גרידא נינהו, אפילו רבי מאיר מודה דאמרינן בהו מכלל לאו אתה שומע הן. [ר"ן].

^ב וכרבינא, דאוקמא לעיל בבל יחל מדברנן ... ונקיט לה הש"ס להאי פרוקא אליבא דרבינא, משום דקושטא דמילתא כוותיה היא, דבל יחל דמתניתין דרבנן קאמר, והאי דלא דייקינן נמי גבי חומר בנדרים מבשבועות, מכלל דשבועה מיהא איתא, משום דאין הכי נמי דאיתא, ולקי בה משום שבועת שוא, אלא שאינה חלה לבטל את המצווה. [ר"ן].

ורק כשאמר "ישיבת סוכה² אסורה עלי", [כלומר "הכניסה לסוכה אסורה עלי"], חל נדרו לבטלו ממצוות סוכה, כי מכל מקום אף על פי שאין לו הנאה מהכניסה לסוכה, אסור לו להיכנס לסוכה.³

דף י"ז

יש נדר בתוך נדר

אמר "הריני נזיר", הרי זה נזיר שלושים יום [שסתם נזירות שלושים יום], חזר ואמר שוב "הריני נזיר", חלה עליו נזירות שניה בעודו נזיר, ויש לו למנות נזירות שתי פעמים, [שלושים יום ושלושים יום].⁴

לדברי רב הונא, אין נזירות חלה על נזירות, אלא כשלכל הפחות מקצת מנזירות שניה תהיה אחר גמר נזירות ראשונה, כגון שאמר "הריני נזיר היום", וחזר ואמר "הריני נזיר מחר", שלפי דבריו, נזירות שניה יש לה להתחיל ממחר, ויהיה יום שלושים שלה אחר תום שלושים של נזירות ראשונה, ומאחר שהוסיף יום אחד על נזירות ראשונה, לא גרע זה מאם היה אומר, אהיה נזיר ביום שלושים ואחד, יום אחד נוסף, וכלל בדינו, שהאומר "הריני נזיר יום אחד", מונה שלושים, ואם כן זה, אף שקיבל נזירות ליום אחד נוסף, מאחר שקיבל את אותו יום בפני עצמו, על כרחו מחמת אותו יום מונה שלושים יום. אבל אמר "הריני נזיר היום", וחזר ואמר "הריני נזיר היום", מאחר שלא הוסיף בנזירות שניה ימים שאינם בנזירות ראשונה, אין כאן קבלת נזירות נוספת, ואינו מונה אלא שלושים יום.

והקשו על דברי רב הונא, שכן אם כדבריו הוא, שאין נזירות חלה על נזירות אלא כששניה נמשכת אחר הראשונה, היה לתנא של המשנה לפרש זאת, ולא לשנות בסתם, שניזירות חלה על נזירות.⁵

² ואם תאמר, וכי אמר "ישיבת סוכה עלי", מאי הוי, הא דבר שאין בו ממש הוא. (א) יש לומר, דהכא במאי עסקינן, כגון דאמר "קונם סוכה לישיבתה עלי", ורבה לא חש לתרוצי אלא לשון הנאה דאמר אביי, אבל אין הכי נמי, דבאומר סוכה לישיבתה עסקינן. (ב) אבל בתוספות אמרו, שאפילו אמר "קונם ישיבת סוכה עלי", מהני, דלא מקרי דבר שאין בו ממש אלא בשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו, כגון שאני ישן שאני מדבר, אבל כשמוכר החפץ הנאסר, דבר שיש בו ממש הוא. [ר"ן].

³ ואם תאמר, ואפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי, למה אסור בישיבה של מצוה, והא כיון דמצות לאו ליהנות נתנו, הרי אינו נהנה מן הסוכה כלל. תירצו בתוספות, דמכל מקום, כיון שאסר ישיבתה עליו, אף על פי שאין לו בו הנאה חל. [] ולפי זה, אמר "קונם זריקת צרור לים עליו" אסור אף על פי שאין לו בזריקתו הנאה אסור לזורקו. [] מיהו דוקא במפרש ישיבת סוכה או זריקת צרור, אבל באומר קונם סוכה עלי, קונם צרור זה עלי, יושב ישיבה של מצוה, וזורק אותו צרור שנאסר בו לים אם רצה, דמסתמא לא אסר על עצמו אלא הנאה בלבד, דהא מקדיש בהמתו אסרה עליו ועל כל העולם, ואפילו הכי אינה אסורה בניגעה, הכא נמי איסור סתם אכילה והנאה משמע, אבל כל שפירש לאסור על עצמו אפילו נגיעה, חייל. [ר"ן].

⁴ וקרי ליה להאי גוונא נדר בתוך נדר, לפי שהנזירות שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה, אלא שאי אפשר לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה. דאם איתא דלא חיילא בשעת נדרו היאך תחול לאחר מכן, והרי אינו נדר באותו זמן, וכיון דלא חיילא השתא, לא חיילא נמי בתר זימנא, אלא ודאי מהשתא הוא דחיילא, ומשום הכי קתני יש נדר בתוך נדר. [ר"ן].

⁵ לשון הגמרא הוא, "ולרב הונא, אדתנא אין שבעה בתוך שבעה, ליתני יש נדר בתוך נדר, ואין נדר בתוך נדר, הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, יש נדר בתוך נדר, הריני נזיר היום הריני נזיר

מהכתוב "איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו" ככל היצא מפיו יעשה" (במדבר יג ג), לומר, דברו לא יחל, אבל מיחל הוא לחפצי שמים, שאם יש בשבועתו בטול חפצי שמים, מיחל שבועתו. [לדברי רב כהנא, דרשה זו אמר רב גידל משמו של רב. ולדברי רב טביומי, דרשה זו אמר רב גידל משמו של שמואל].

- וענין זה שאין השבועה חלה עליו להתחייב קרבן שבועה, למד מהכתוב האמור בענין קרבן שבועה, "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אֶשֶׁר יִבְטֹא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה" (ויקרא ה' ד), המקיש שבועה להרע לשבועה להטיב, ומלמד, שכשם ששבועה להטיב היא שבועת בדבר הרשות, כך שבועה להרע היא שבועה בדבר הרשות, להוציא שבועה לבטל מצווה, שאין לו רשות להישבע בה, ולכן גם אם עבר עליה פטור מקרבן.

אמנם אף שאין השבועה חלה עליו לחייבו לקיימה, הוא לוקה על עצם השבועה, משום ששבועה זו היא שבועת שוא, שאינו יכול לקיימה.

ב. הנדר חל לעבור על המצווה.

הנדרים חמורים מהשבועות, שהאוסר על עצמו חפצים של מצווה, הם נאסרים לו, ועל ידי הנדר הוא מונע עצמו מלקיים את המצווה, כגון אם אמר, "קונם סוכה שאני עושה", אסור לו לשבת בסוכה, וכן אם אמר "קונם לולב שאני נוטל", אסור לו לטול לולב, וכן אם אמר, "קונם תפילין שאני מניח", אסור לו להניח תפילין.⁶

וענין זה, שהנדר חל גם כשהוא מבטלו מלקיים מצווה, למד מהכתוב, "איש כי ידר נדר – לה' ... לא יחל דברו", כלומר, אפילו יש בנדרו בטול מצות ה', לא יחל את הנדר.

ואין לומר, שכמו כן יהא הכתוב נדרש, "או השבע שבועה (לה') ... לא יחל דברו", לומר, שגם הנשבע, אפילו יש בשבועתו ביטול מצוות ה', לא יחל דברו. כי סברא היא, שרק הנדר יהא חל לעבור על המצווה, ולא השבועה, משום שהנדר, דין הוא שיחול על דבר מצוה, לפי שהוא אוסר על עצמו את הסוכה, לשלשן נדר כך הוא, ואין מאכילים את האדם דבר האסור לו, אבל לשון שבועה הוא שלא אשב בסוכה, ואין בידו להפקיע עצמו ממצות סוכה שהוא מצווה בה.

הנאת סוכה עלי

מדברי אביי מבואר, שמאחר שהנדרים חלים לבטל את המצווה, האומר, "הנאת סוכה אסורה עלי", נאסר להנות מהסוכה, ובכך מבטל ממנו מצוות סוכה.

ורבא הקשה, הלא מצוות לא נתנו להנאה, ואם כן אין להחשיב קיום מצוות סוכה כהנאה, ולפיכך לדעתו, אם אמר "הנאת סוכה אסורה עלי", רשאי להיכנס בה ולקיים מצוות סוכה, ואינו נחשב כעובר על נדרו, כי אינו נהנה מהסוכה.

⁶ ואף שאסור לו לקיים המצווה מחמת נדרו חטא הוא בידו על שגרם לעצמו לבטל המצווה ואינו פטור מכך, שכן מבואר להלן בדף ס"ה שפותרים לו מהכתוב "וחי אחיך עמך" אילו היית יודע שעל ידי נדרך אתה עובר על הכתוב הזה האם היית נודר משמע שהוא חוטא בכך שנדרו מונעו מלתת צדקה לעני והוא הדין לזה.

אין שבועה בתוך שבועה

בשבועות, לא תמצא לעולם שני חיובים בבת אחת, לא ללקות שתי פעמים על מעשה אחד האסור בשבועה, ולא להתחייב שתי פעמים.

שכן האומר "שבועה שלא אוכל", נאסר לאכול על ידי אותה שבועה, ומעתה הוא מושבע ועומד על כך, ואם יאמר שוב "שבועה שלא אוכל", אין שבועה שניה חלה עליו, כי עתה האכילה אינה דבר הרשות אלא איסור, ואין שבועה חלה אלא על דבר הרשות, וגם לא שייך בשבועה שיתחייב שתי פעמים בזה אחר זה.¹

והנה, מאחר ששנה התנא דין נדר בתוך נדר כנגד דין שבועה בתוך שבועה, האופן שאין שבועה בתוך שבועה הוא בדומה לאופן שיש נדר בתוך נדר.

ואם האמת כדברי רב הונא, שהאופן שבו הנזירות חלה על הנזירות הוא רק כשאומר, "הרי נזיר היום הריני נזיר מחר", שהנזירות השניה חלה משום שאינה משותפת עם הראשונה כלל, אם כן האופן הדומה לזה בשבועה הוא כשיאמר, "שבועה שלא אוכל תאנים שבועה שלא אוכל ענבים", ששבועה שניה אינה משותפת עם הראשונה כלל. ואי אפשר לומר כן, כי באופן הזה בוודאי ששבועה שניה חלה, ועל כרחך האופן שבו אין שבועה חלה על שבועה הוא, כשאומר "שבועה שלא אוכל תאנים שבועה שלא אוכל תאנים", וכמו כן האופן שבו יש נדר בתוך נדר הוא, כשאומר, "הריני נזיר היום הריני נזיר היום", שלא כדברי רב הונא.

ותירצו, שזה שאומר, "הריני נזיר היום הריני נזיר מחר", אף שלמעשה יש כאן שתי נזירות שונות, משמעות לשונו, שחלק מנזירות שניה משותף עם נזירות ראשונה, שהרי לפי משמעות לשונו², נזירות ראשונה מהיום עד סוף שלושים יום, ונזירות שניה ממחר עד יום שלושים ואחד, ונמצא שעשרים ותשעה ימים משותפים לשתי הנזירות³. והאופן הדומה לזה לענין שבועה הוא, כשאמר, "שבועה שלא אוכל תאנים", וחזר ואמר, "שבועה שלא אוכל תאנים וענבים", ודעת רב הונא שבאופן הזה אין שבועה חלה על שבועה⁴. וזה שלא כדעת רבה,

¹ מה שאין כן בנזירות, דנהי דאינו לוקה שתיים על אכילה אחת, מכל מקום משכחת בה תרי חיובי, בשכפל נדרו שתי פעמים, דהיינו למנות שתיים. [ר"ן].

² האי דמדמה לה מקשה לאומר "שבועה שלא אוכל תאנים" וחזר ואמר "שבועה שלא אוכל ענבים" וכי מפרקינן מדמינן לה "לשבועה שלא אוכל תאנים וענבים", בהא נחתינן וסלקינן, דמקשה אזיל בתר דינא, ומתרץ בתר לישנא. [ר"ן].

³ ואף על פי שאותן כ"ט ימים אינן חלין כלל מחמת נדרו שני, מכל מקום בהאי לישנא חייל נדריה לענין שיהא יום שלשים וא' סוף שלשים יום של נזירות שניה, שהרי הוא כך נדר, נמצא שעל כ"ט ימים מנזירות ראשונה חלה נזירות שניה לענין שתהא יום שלשים ואחד לנזירות, אלא לפי שאין נזירות פחותה משלשים יום, צריך למנות עוד לתשלום שלשים בשביל נדר שני. [ר"ן].

⁴ ועדיין אין דעתי נוחה בזה, דמכל מקום כי היכי דבשבועה שניה אינה חלה על תאנים, מפני שכבר נשבע עליהם, כך נזירות שניה אינה חלה בעשרים ותשעה יום ראשונים, מפני שכבר נזר בהם. לפיכך אני אומר, דכי אמרינן וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, הכי קאמר, "שלא אוכל אותם כאחת", ובכי האי גוונא נמי מתפרש האי לישנא בסוף פרק קמא דשבועות ... ודעת רב הונא, דכיון דאתאנים לא חיילא, אין לה מקום כלל, שהוא על שניהם יחד נשבע, ולא על ענבים בלבד. ובנדרים נמי אילו היה דין כשבועות, היה לנו לומר דכיון דאכ"ט יום לא חיילא נזירות שניה, ביום שלשים נמי לא חיילא, שהרי כשאמר הריני נזיר למחר, לשלשים יום כאחד נתכוון, ולא ליום שלשים בפני עצמו, והווי להו כ"ט יום כתאנים, ויום שלשים כענבים. [ר"ן].

ולדברי שמואל, אפילו אמר "הריני נזיר היום", וחזר ואמר שוב "הריני נזיר היום", חלה עליו נזירות שניה, שלדעתו כן יש ללמוד מהכתוב "נְזִיר לְהִזְרִי" (במדבר ו' ב'), שהנזירות חלה על הנזירות אף באופן הזה [כפי שיתבאר בעזרה"י בדף י"ח], ומאחר שקיבל שתי נזירות, מונה שתי פעמים שלושים יום.

המשנה נקטה דין זה בתנאי "הריני נזיר אם אוכל"

נתבאר שהאומר "הריני נזיר" וחזר ואומר [בו ביום או למחרת] "הריני נזיר" הנזירות חלה על הנזירות ומונה שתי פעמים ששים יום.

ובמשנתנו, בה נתבאר דין זה, לא תפסו באופן פשוט, שאמר "הריני נזיר" "הריני נזיר", אלא כשקיבל הנזירות בתנאי, "הריני נזיר אם אוכל", "הריני נזיר אם אוכל", ואכל, שבכך נתקיים התנאי, וקיבל עליו שתי נזירות.

ובמקצת נוסחאות הגמרא הקשו על משנתנו שתי קושיות:

א. למה נקט התנא דין זה בתולה נזירותו בתנאי אם אוכל, ולא נקט באופן פשוט, "הריני נזיר" "הריני נזיר".

ב. אחר שתלה הנזירות באכילה, למה היה צריך לומר שתי פעמים, "הריני נזיר אם אוכל" "הריני נזיר אם אוכל", די היה לו לומר פעם אחת, "הריני נזיר אם אוכל", ואכל שתי פעמים, אם בכל פעם התרו בו שעל ידי האכילה יהא נזיר נעשה נזיר על כל אכילה ואכילה.⁵

ותירצו, שבאמת הנזירות חלה על הנזירות גם בלא תנאי של אכילה, והסיבה שנקט התנא בתנאי של אכילה, משום הסיפא, המדברת בשבועה על שבועה, שבה נקט השבועה באכילה, ולכן גם לענין הנזירות תלה באכילה.⁶

היום, אין נדר בתוך נדר" וביאר הר"ן, דכי מקשי לרב הונא ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר, לא מקשי לומר אדמפליג בין נדר לשבועה לפלוג בנדר גופיה כדרך כל לפלוג וליתני בדידיה שבש"ס, דאי הכי מקשינן, לשמואל נמי תקשי [לפלוג ולמיתני אין נדר בתוך נדר ומשכחת לה באומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה שאינו חייב אלא אחת] אלא כי האי גוונא לא מקשינן, דלא קשיא כלל, דתנא אחומר בנדרים מבשבעות קאי, ומשום הכי בעי למתני חומרא דאיכא בנדר מבשבעות לענין נדר בתוך נדר, הלכך לא שייך לאקשויי לפלוג וליתני בדידה, אלא הכי מקשינן לרב הונא, היכי פסק תנא ותנא יש נדר בתוך נדר, דמשמע בכל ענין, הוה ליה לפרושי מילתיה, כי היכי דלא ניטעי ביה, ובתר הכי ליתני מאי דחמיר כהאי גוונא נדר משבועה, והא מילתא קשיא לרב הונא אבל לשמואל לא קשיא כלל, דהא לדדידיה בנזירות בכל ענין יש נדר בתוך נדר, מאי אמרת מכל מקום קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אין נדר בתוך נדר, והא כי האי גוונא ליכא למטעי במאי דתנא תנא, דנזירות קתני ולא קונמות, ואדרבה מדנקיט מילתיה בנזירות ולא בקונם, אשמעינן דבקונמות אין נדר בתוך נדר. [ע"כ מהר"ן].

⁵ דהא קיימא לן בפרק שבועות שתיים בתרא, דמי שנשבע שלא אוכל ככר זה, על כל זית וזית שבו נשבע, הלכך מי שתלה נזירותו באם אוכל, על כל זית וזית שבו תלה נזירותו, וכי אכיל טובא, כלומר זיתים הרבה, ומתרין ביה בין כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו נזירות אחת, חייב על כל אכילה ואכילה. [ו נראה בעיני, דלהכי בעינן דליתרו ביה בין כל זית וזית, משום דלא עדיפי אכילות הללו להתחייב עליהם נזירות כשתלאו בהן, מלהתחייב עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל ככר זה, וכשם שלהתחייב קרבן ומלקות בעינן חלוק בין כל זית וזית אי למלקות בהתראה אי לקרבן בשתי העלמות, הכי נמי כשתלה נזירות בהם, בעינן שיהו התראות מחלקות ... [ר"ן].

⁶ לכאורה לולא כל זה היה נראה בהיפוך, שנקט התנא דווקא באופן זה, שתלה שתי נזירות בתנאי אכילה, שבכך כשאכל פעם אחת, בבת אחת נתקיים תנאי שתי הנזירות, ולכן חלו בבת אחת, אבל אם היתה האחת חלה תחילה, לא היתה שניה חלה על הראשונה. ויל"ע למה נקט התנא אופן שניתן לטעות בו כן.

שאמר, שבאופן הזה שבועה שניה חלה על התאנים, משום שכלל בה דבר נוסף, וכשכולל דבר נוסף בשבועה שניה, שבועה חלה על שבועה^א.

דף י"ח

השבועה חמורה מהנדר

מבואר, שאף שמצינו שבדבר אחד הנדרים חמורים מהשבועות, [שהנדרים חלים על דבר מצווה כדבר הרשות], ובדבר אחד השבועות חמורות מהנדרים, [שהן חלות גם על דבר שאין בו ממש], מכל מקום השבועות נחשבות חמורות מהנדרים, כי לענין העובר על השבועה אמרה תורה, "לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא כי לא ינקח ה' את אָשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא" (שמות כו ו).

"נָזִיר לְהִזְיֵר" מכאן שהנזירות חל על הנזירות

שנינו ברייתא בה מבואר, שאף על פי שהשבועות חמורות מהנדרים [מהטעם המבואר לעיל], ואם כן היה מקום לומר, שאם שבועה שהיא חמורה, אין שבועה חלה על שבועה, נדרים שהם קלים יותר, כל שכן שאין נדר חל על נדר, ומכל מקום אין הדבר כן, כי נאמר, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְקַדֵּשׁ נֶדֶר נְזִיר לְהִזְיֵר לֵה" (במדבר ו ב), ללמד שהנזירות חלה על הנזירות.

ואמר רב המנונא, שבוודאי לא בא הכתוב הזה ללמד שזוהי חלה על נזירות כשאמר "הריני נזיר היום" "הריני נזיר מחר", שכן באופן הזה, דין פשוט הוא שזוהי חלה על נזירות, מחמת היום הנוסף שאינו נכלל בנזירות ראשונה, ומשום אותו יום יהיה נזיר שלושים יום^ב, ואין הכתוב צריך ללמד זאת.

ואם כן, לכאורה אם דין זה שזוהי חלה על נזירות למד מהכתוב, על כרחך בא הכתוב ללמד, שהנזירות חלה על נזירות גם כשאמר "הריני נזיר היום" "הריני נזיר היום", כדעת שמואל ושלא כדעת רב הונא.

ותירצו, שאפשר שכשאמר "הריני נזיר היום" "הריני נזיר היום", לא חלה נזירות על נזירות, כדעת רב הונא, והאופן שבו בא הכתוב ללמד שזוהי חלה על נזירות הוא, כשקובל עליו שתי נזירות בבת אחת^ג.

נדר על נדר ושבועה על שבועה וזה על זה

כן פירש הר"ן את סוגיית יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה, שכשאמר יש נדר בתוך נדר, לא נתכוונו שנודר חל על הנדר לחייבו שתי פעמים על אכילה אחת, ורק לענין הנזירות יש נדר בתוך נדר, שעליו למנות שתי פעמים^ד.

^א דודאי כיון דמתוסף יומא יתירא בשביל נזירות שניה, וכל מה שמנה עד אותו יום בשביל נזירות ראשונה היה, פשיטא שצריך למנות שלושים יום, שאין נזירות פחותה משלושים יום. [ר"ן].

^ב ואם תאמר, ולהא קרא למה לי, פשיטא, דהוי ליה כאומר הריני נזיר ששים יום. יש לומר אי לאו קרא הוי אמינא שימנה ששים יום כאחד, ויביא קרבן אחד, ואתא קרא ואשמועינן, דשתי נזירות חלוקין הו, ועל כל שלושים מגלח ומביא קרבן. [ר"ן].

^ג וראיתי לקצת מפרשים שנדחקו להעמידה, לומר דכי תנן יש נדר בתוך נדר לחייבו שתיים על אכילה אחת קאמר, שאף בענין זה חמור נדר משבועה, שהאומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר

נתבאר, שלדעת רבה, האומר, "שבועה שלא אוכל תאנים", וחזר ואמר, "שבועה שלא אוכל תאנים וענבים", מאחר שבשבועה שניה כלל התאנים עם הענבים, חלה שבועה שניה גם על התאנים.

ואמר רבה, שאם אכל תאנים, והפריש על כך קרבן, ולאחר מכן אכל ענבים, על אכילת הענבים אינו מביא קרבן, כי הענבים הם חצי מהאיסור, שנשבע יחד על התאנים והענבים, ואין מביאים קרבן על חצי איסור^ה.

נזר שתי נזירות והפריש קרבן ונשאל על הראשונה

במסכת שבועות מבואר, שמי שקיבל על עצמו שתי נזירות, ומנה נזירות אחת, והפריש קרבן, ולאחר מכן נשאל על הנזירות הראשונה, עלתה לו שניה בראשונה, כלומר מאחר שנעקרה נזירות ראשונה, נכנסה שניה תחת הראשונה, ויצא ידי חובת השניה במה שנהג נזירות ראשונה.

ולכאורה אי אפשר להעמיד זאת אלא כשקיבל על עצמו שתי הנזירות באותו יום, שאם לא כן, היאך יצא ידי חובת נזירות שניה, כשנהג נזירות בימים של נזירות ראשונה שאינם הימים שקיבל עליו נזירות שניה.

ואם כן מכאן לכאורה ראייה, שהאומר "הריני נזיר היום" "הריני נזיר היום", חלה נזירות על נזירות, [שלא כדעת רב הונא], ולכן כשנשאל על הראשונה, יצא ידי חובת שניה^ו.

ודחו ראייה זו ואמרו שאפשר שדין זה אמור במי שאמר "הריני נזיר היום" "הריני נזיר מחר", וכשנשאל על הראשונה, עלו לו עשרים ותשעה יום של ראשונה ידי חובת שניה, וכשיהיה נזיר יום אחד נוסף, יצא ידי חובת שניה.

א"נ דין זה אמור במי שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת, שאמר, "הריני נזיר שתי פעמים^ז", שבאופן הזה מודה רב הונא שחלו שתי הנזירות באותו יום, ולכן כשנשאל על אחת יצא ידי חובת השניה באותם ימים שנהג מחמת

^א ונפקא מינה, שאם אכל תאנים וענבים בהעלם שבועה ראשונה, והתרו בו משום שניה, לוקח. [ר"ן].

^ב לכאורה אם לא אכל תחילה תאנים, דין פשוט הוא שאינו יכול להביא קרבן על אכילת הענבים שאין זה אלא חצי איסור, ורבה מחדש, שאף על פי שתחילה אכל תאנים, ובכך עבר על שבועה ראשונה וחצי שבועה שניה, כשהפריש עליהם קרבן, כל אכילת התאנים עומדת להתכפר בו וכשאכל אחרי כן ענבים, אין לצרף לזה אכילת התאנים להפריש עליהם קרבן משום שבועה שניה.

^ג ואם תאמר, ומאי קושיא, נהי דאילו לא נשאל על הראשונה לא חיילא שניה, וכדבר הונא, כי מתשיל עלה, משכחת רווחא וחיילא, וכדאמר רבא לקמן, דאף על גב דאין שבועה חל על שבועה, אם נשאל על הראשונה, שניה חלה עליו, ולקמן נמי מסייעין ליה לרבא מהא מתניתא. יש לומר משום דאכתי לא קים לן בהא דרבא, וסבירא לן, דאי לא חייל השתא לא חיילא נמי בתר זמנא, משום הכי לא מפרש להו כדרבא. [ר"ן].

^ד יל"ע אם אמנם זה האופן שיש להעמיד את הדין הזה, שכן אפשר שכשקיבל עליו שתי הנזירות יחד באופן הזה, אם נשאל על האחת גם שניה בטלה, שהכל נדר אחד, ונדר שבטל מקצתו בטל כולו. אבל יש אופן אחר שיחולו שתיהן בבת אחת, ויוכל להישאל רק על אחת מהן, והוא, כשיאמר "הריני נזיר אם אוכל", "הריני נזיר אם אוכל", ואכל, שבאכילתו מתקיים תנאי שתי הנזירות, וחלות שתיהן יחד. ויל"ע בדבר.

בראשונה, הרי ששניה קיימת, ומיד כשיש לה מקום לחול, היא חלה.¹

ודחו ראייה זו ואמרו, שאפשר שדין הברייתא אמור כשקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת, ולכן חלו שתיים, וכשנשאל על האחת יצא בנזירותו ידי השניה, אבל כשנזר בזה אחר זה, לא חלה שניה כלל.

וכתב הר"ן, שלענין הלכה, קיימא לן כרבא, שכן אף אם נדחית ראייתו, דבריו לא נדחו, ומשנתנו והמשנה במסכת שבועות משמע כדבריו, כמבואר במסכת שבועות.

סתם נדרים וסתם נזירות להחמיר או להקל

לדעת רבי מאיר במשנתנו, סתם נדרים להחמיר, כלומר, מי שנדר, ויש לפרש לשונו להחמיר או להקל, כל שסתם כוונתו ולא פירש, הולכים להחמיר, ויש כאן נדר. אמנם אם פירש דבריו, ואמר למה נתכוון, סומכים על דבריו, אף על פי שהוא מיקל. והובאו במשנתנו מספר אופנים לדין זה.²

א. אמר "הרי עלי כבשר מליח", משמעות דבריו לבשר קרבנות שנותנים עליו מלח כמו שנאמר, "על פל קרבן תקריב מלח" (ויקרא ב' י"א). וכמו כן האומר "הרי עלי כיון נסד", משמעות דבריו לין המתנסד על גבי המזבח. ובשני אופנים אלו אם פירש שנתכוון לבשר קרבנות ויין נסד של גבוה, שהם דבר הנדור, אסור, ואם פירש שנתכוון לבשר קרבנות ויין נסד של עבודה זרה שהם דבר האסור, מותר, וכל שלא פירש כוונתו, יש כאן נדר, כי סתם נדרים להחמיר.

ב. אמר "הרי עלי כחרם", אם פירש שנתכוון לחרמי גבוה שהם דבר הנדור, אסור, ואם פירש שנתכוון לחרמי כהנים, מותר, וכל שלא פירש כוונתו, יש כאן נדר, כי סתם נדרים להחמיר. (ובסוף דף י"ט יתבאר בעזה"י שנחלקו בזה חכמים).

ג. אמר "הרי עלי כמעשר", אם פירש שנתכוון למעשר בהמה שהוא דבר הנדור, [שמפריש כל עשירי לגבוה, ונאסר לכל], אסור, ואם פירש שנתכוון למעשר גורן, מותר, וכל שלא פירש כוונתו, יש כאן נדר, כי סתם נדרים להחמיר.

ד. אמר "הרי עלי כתרומה", אם פירש שנתכוון לתרומת הלשכה שהיא דבר הנדור, אסור, ואם פירש שנתכוון לתרומת גורן, מותר, וכל שלא פירש כוונתו, יש כאן נדר, כי סתם נדרים להחמיר. (ובסוף דף י"ט יתבאר בעזה"י שנחלקו בזה חכמים).

ויש חולקים על רבי מאיר, ואומרים, שסתם נדרים להקל. ולהלן יתבאר

ואם כן, לענין להתחייב שתיים על אכילה אחת, נדרים ושבועות שוים, וכשם שאין שבועה חלה על שבועה לחייבו שתיים, כך אין נדר חל על נדר לחייבו שתיים.

אמנם לענין זה נדרים חמורים משבועות, שהנדרים חלים על השבועות, ואין השבועות חלות על הנדרים, כיצד, נשבע שיאכל ככר זה, ואחר כך אסור עליו בקונם, אסור לאכלו, שהרי הנדר חל לעבור על המצוות כפי שנתבאר והוא הדין לעבור על השבועה, שמצוה ושבועות שתייהן איסור גברא הן, וחל איסור חפצא של נדרים לבטלן בשב ואל תעשה.

ואפשר גם כן, שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה, כך הוא חל לקיימה, והנשבע שלא יאכל ככר זה, וחזר ואסור עליו בקונם, ואכלו, חייב שתיים.³

אבל השבועות אינן חלות על הנדרים, לא לבטל ולא לקיים, שאם אסר על עצמו ככר, וחזר ונשבע עליו שיאכלנו, פשיטא שאינו רשאי לאכלו, וכן נמי נשבע עליו שלא יאכלנו, אינו עובר אלא משום בל יחל.⁴

שבועה על שבועה

כבר נתבאר בדף י"ז, שאין שבועה בתוך שבועה, כלומר לעולם לא תמצא שני חיובים בבת אחת, על מעשה אחד האסור בשבועה, והאומר "שבועה שלא אוכל", "שבועה שלא אוכל", אינו חייב אלא אחת.

ולדעת רבא, אין הכוונה ששבועה שניה כמי שאינה כלל, אלא שכל זמן שהראשונה קיימת, אין לשניה מקום לחול, ואינו מתחייב עליה, אבל אם ישאל על הראשונה, מאחר שנמצא מקום לשניה לחול, היא חלה עליו, ומתחייב עליה.

ואמרו להביא ראייה לדברי רבא, מהברייתא המובאת לעיל בדף י"ז, שמי שנדר שתי נזירות, ומנה את הראשונה, והפריש קרבן, ונשאל עליה, עלתה לו שניה

זה, חייב שתיים, ומי שנשבע שתי פעמים שלא יאכל ככר אחד, ואכלו, אינו חייב אלא אחת. ורב הונא הכי קאמר, דדוקא באומר "הריני נזיר היום הריני נזיר למחר" הוא דחייב שתיים על אכילה אחת, משום דסבירא ליה שندر חל על נדר לחייבו שתיים בכלל, מה שאין כן בשבועה, דאפילו בכלל לא חיילא, אבל בלא כולל אפילו בנדרים אין נדר חל על נדר. **והשמעיה עולה לפירוש זה בקושי ודוחק**, (א) דאם כן למה ליה לתנא דמתניתין למתנייה האי דינא בנזירות, לתנייה בנדרים. (ב) ועוד דהיכי הוה סלקא דעתך לאוקמי הא דמי שטר שתי נזירות וכי' באומר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, דאם כן מאי מנה את הראשונה והלא כשמנה את הראשונה מנה גם את השניה דשניהם מנין אחד להם אלא שהוא חייב כשעובר על נזירותו שתיים. (ג) ועוד מאי עלתה לו שניה בראשונה והרי אין השניה חלה אלא לענין שאם אכל ענבים בתוך ימי נזירותו חייב שתיים, ולמה הוא צריך שתעלה לו. (ד) ועוד דאמרין בהך תיובתא אחריתי אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר הא קרא בעיא בתמיה, ומאי קושיא, אין הכי נמי דקרא בעיא לחייבו שתיים בכלל, דהא בשבועות כי האי גוונא אינו חייב אלא אחת. **אלא ודאי פירושא קמא עיקר.** [ר"ן].

⁴ וכן בדיון, אם לבטל הן חליו, לקיים לא כל שכן, ומהווא טעמא גופיה דכתיבנא, דכיון דשבועות ליתנהו אלא איסור גברא, כי אמר קונם מיתוסף ביה איסור חפצא. [ר"ן].

² **ולכא למימר, דכי היכי דאיסור חפצא נדרים חייל איסור גברא דשבועות, הכי נמי איסור גברא דשבועות ליחול איסור חפצא נדרים, משום דבנדרים כי היכי דאית בהו איסור חפצא, איסור גברא נמי אית בהו**, שהרי מכיון שנאסר עליו, קאי עליה בלא יחל דברו, והאי לאו איסור גברא הוא ככל לא תעשה שבתורה, הלכך אין מקום לשבועה שתחול על הנדרים. והכי איתא בירושלמי פרק קמא דמכילתין, בככר אחד, מכיון שהזכיר עליו שבועה, כנבלה הוא, מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין, ואין שבועות חלות על האיסורין, אמר רבי יודן, והוא שהזכיר נדר ואחר כך הזכיר שבועה, אבל אם הזכיר שבועה ואחר כך נדר הנדרים חלים על האיסורין. [ר"ן].

¹ מאן דמסייע ליה לרבא מהא, על כרחין כרב הונא סבירא ליה, דאמר, דבאומר "הריני נזיר היום הריני נזיר היום" אין נזירות חלה על הנזירות, דאי כשמואל סבירא ליה, דאמר דאפילו בכי האי גוונא נזירות חלה על הנזירות, מאי קא מסייע ליה לרבא, דלמא שאני הכא, דבשעה שندر חלה על שתייהן, ומשום הכי כשנשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה, אבל בשבועות, שבשעה שנשבע לא חלה שבועה שניה לעולם, אימא לך דכיון דלא חיילא השתא, לא חיילא נמי כי מתשיל אראשונה, אלא ודאי משום דסבירא ליה כרב הונא מסייע ליה. והכי קאמר, ודאי הא מתניתא באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום מותקמא, ואפילו הכי, נהי דבשעה שندر לא חייל נדר שני, כי מתשיל אנדר ראשון חייל, וכדרבא, דאי באומר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר עסקינן, ומשום הכי קתני עלתה לו שניה בראשונה, לפי שבשעה שטר חלו שתייהן, אם כן היכי קתני דעלתה לו שניה בראשונה, הא איכא יומא יתירא. [ר"ן].

³ הר"ן מפרש שהאופנים המוזכרים במשנה בדף זה הם פירוש דין "סתם נדרים להחמיר" והאופנים המובאים בדף כ' הם פירוש דין "ופירושם להקל".

בעז"הי מי הם החולקים עליו.

להקל.

וכתב הר"ן בסוף הסוגיה, שלענין הלכה, קיימא לן דסתם נדרים להחמיר, כסתם מתניתין.

סתם נזירות להקל

במסכת טהרות מבואר, שסתם נזירות להקל, כלומר כל שנזר, ויש לפרש דבריו להקל או להחמיר, וסתם ולא פירש, הולכים להקל, ואין כאן נזירות.

ואמרו, שלדעת התנא של מסכת טהרות, כשם שסתם נזירות להקל, כך סתם נדרים להקל, שהרי הנזירות גם כן באה על ידי נדר, ואם כן, התנא של מסכת טהרות חולק על רבי מאיר של משנתנו.

ואמנם הובאה סברא לדחות זאת ולומר, שאפשר שגם אם נחלקו חכמים לענין נדרים, אם סתם להקל או להחמיר, הכל מודים שסתם נזירות להקל, שכן אף אם לגבי ממונו אפשר שדעת האדם, שכל שסותם דבריו כוונתו להחמיר, ולאסור את ממונו, לגבי גופו אין הדבר כן, ואין כוונתו להיות נזיר, עד שמפרש דבריו באופן ברור. ומכל מקום לא נתקיימה סברא זו.

ולהלן יתבאר בעז"ה, מי הוא התנא ששנה מסכת טהרות, ונחלק על משנתנו, לומר, סתם נזירות ונדרים להקל. [להלן יתבאר בעז"ה, שמתחילה רצו לומר שהוא רבי אליעזר, אולם לפי דעת רב אי אפשר לומר כן, ומסקנת הגמרא שהוא רבי יהודה, או רבי יהודה משמו של רבי טרפון].

המקדיש חייתו או בהמתו

הכוי הוא ספק בהמה ספק חיה, ונחלקו חכמים מה דינו, כשהקדיש בעליו כל חיותו או כל בהמותיו.

לדעת תנא קמא – מי שהקדיש כל חיותו או כל בהמותיו, **הקדיש גם את הכוי**, כי כל שיש להסתפק בו אם הקדישו, מן הסתם הוא בכלל ההקדש. [מעיל ממונו לספיא].

ולדעת רבי אליעזר – מי שהקדיש כל חיותו או כל בהמותיו, **לא הקדיש את הכוי**, כי לא הקדיש אלא מי שהוא בוודאי בכלל דבריו. [לא מעיל ממונו לספיא].

ורבי זירא אמר, שלדברי הכל, אין חילוק בין גופו לממונו. ולדעת חכמים, כשם שמקדיש ממונו, כל שיש להסתפק בו אם נתכוון לו, הרי זה בכלל ההקדש, כך הנוזר, שמקדיש גופו, כל שיש להסתפק בו אם נעשה נזיר, הרי זה נזיר, וסתם נדרים וכן סתם נזירות להחמיר. ולדעת רבי אליעזר, כשם שמקדיש ממונו, כל שיש להסתפק בו אם נתכוון לו, אינו בכלל ההקדש, כך הנוזר שמקדיש גופו, כל שיש להסתפק בו אם נעשה נזיר, אינו נזיר, וסתם נדרים וכן סתם נזירות

^א כן ביאר דבריו בכל הסוגיה שאף שהכוי ספק לא כללו בדבריו. אמנם במסקנת הסוגיה כתב הר"ן שאפשר שאין הדבר כן, ואם היה לנו להסתפק אם הכוי בכלל דבריו, היה קדוש, אלא שלדעתו, אין להסתפק כלל בדבר זה, שכשהקדיש חיה ובהמה, לא הקדיש אלא מי שבוודאי הוא חיה או בהמה ולא כוי.

דף י"ט

ספק בכורות

בהמשך אותה משנה במסכת טהרות, בה שנינו ספק נזירות להקל, שנינו גם את הדין הבא:

ספק בכורות, [כגון שילדה האם זכר ונקבה, ואין ידוע מי נולד תחילה, האם הזכר נולד תחילה, והרי זה קדוש בבכורה, או הנקבה נולדה תחילה, ואין כאן בכור]. בין היה ספק זה בוולדות של אדם, [והזכר ספק בכור אדם, שיש לפדותו בחמישה סלעים], ובין היה ספק זה בוולדות של בהמה טהורה, [והזכר ספק בכור בהמה טהורה, שיש לתת אותו לכהן להקריבו], ובין היה ספק זה בוולדות חמור, [והזכר הוא ספק פטר חמור, שיש לפדותו בשה], בכל האופנים הללו, לענין תביעת ממון של הכהן, לקבל את המגיע לו, **המוציא מחבירו עליו הראיה**, וכל שאין ראיה שהולד בכור, אין לכהן כלום, [לא חמישה סלעים של פדיון בכור אדם, ולא גוף בכור בהמה טהורה, ולא שה של פדיון פטר חמור]. **אבל** לענין איסורי קדשים, מאחר שהבהמה הטהורה היא ספק בכור, מספק היא **אסורה בגיזה ועבודה** כקדשים.

ואמר אביו, שמכאן מבואר, שלדעת התנא של משנה זו בטהרות, דווקא כשבא לאסור את גופו, כל שיש להסתפק בכונתו, מן הסתם לא נתכוון לאסור, ולכן סתם נזירות להקל, כמבואר בתחילת המשנה הזו, אבל לגבי ממונו, כל שיש להסתפק בכונתו, מן הסתם דעתו לאיסור, ולכן ספק בכורות אסור בגיזה ועבודה. ואם כן, אי אפשר לומר כדברי רבי זירא, שמשנה זו היא כדעת רבי אליעזר, וכשם שסתם נזירות להקל, כך סתם נדרים להקל, ומשנה זו חולקת על משנתנו, אלא יש חילוק בין גופו לממונו, ובממונו, גם לדעת משנה זו יש להחמיר.

ודחה רבי זירא דבריו, ואמר, שיש חילוק בין קדושה הבאה מאיליה, לקדושה הבאה בידי אדם, שכן דווקא בקדושה הבאה בידי אדם על ידי נדר ונזירות, מאחר שהקדושה תלויה בדעת האדם, יש לומר, שכל שיש להסתפק בכונתו, מן הסתם דעתו להיתר, אבל קדושה הבאה מאיליה כקדושת בכור, אינה תלויה בדעתו כלל, וספק בכור ספק גמור הוא, ומספק יש להחמיר.

ספק משקים

הושיט הטמא ידו לבין המשקים, ואין ידוע אם נגע בהם או לא, הרי הם ספק טמאים ספק טהורים.

ומבואר במשנה הנ"ל במסכת טהרות, [וכן מבואר בברייתא בשם רבי מאיר ורבי אליעזר], שמשקים אלו שהם ספק טמאים, **לגבי עצמם הולכים להחמיר, והם נידונים כטמאים, אבל לגבי אחרים הולכים להקל, ואם נגעו באחרים לא טימאו אותם.**

ומתוך כך שנתבאר, שלדעת רבי אליעזר ספק משקים טמא, על כרחך תחילת המשנה, בה מבואר שסתם נזירות להקל אינה כדעתו.

שהרי כך אמר רבי אליעזר בברייתא, אין טומאה למשקים מהתורה כל עיקר, תדע, שהרי העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על איל קמצא [=חגב ששמו איל] דכן [=טהור וכשר לאכילה], ועל משקין בית מטבחים [=משקים של בית המטבחים שבמקדש] דכן [=טהורים] שכיון שטומאת משקין מדרבנן, במשקה בי מטבחים לא גזרו, שלא להרבות טומאה בעזרה, ומעתה אם דעתו שסתם נזירות, אף על פי שהנזירות היא דין תורה, יש ללכת בה להקל, היאך יתכן שטומאת משקין, שהיא מדרבנן, יחמיר בספק שלה.

ואמנם לדעת שמואל אין כאן קושיה, כי לדעת שמואל לא אמר רבי אליעזר שאין טומאה למשקים מהתורה כלל, ובאמת לגבי עצמם יש להם טומאה מהתורה, ורק לטמא אחרים אין להם טומאה, ואם כן אפשר ליישב המשנה במסכת טהרות כדברי רבי אליעזר, שכשיש במשקים ספק טומאה לגבי עצמם, זה ספק טומאה מהתורה, ויש להחמיר, [ובזה החמירו יותר מספק נזירות, כי טומאה הוא דבר הבא מאיליו, ונזירות באה בידי אדם, וכל שיש להסתפק בדעתו מן הסתם אינו נזיר], ולטמא אחרים זה ספק טומאה מדברי חכמים, ולכן יש להקל.

אבל לדעת רב, אי אפשר להעמיד המשנה במסכת טהרות כדברי רבי אליעזר, כי לדעת רב אמר רבי אליעזר שאין טומאה למשקים מהתורה כלל ועיקר, ואם כן, אם בספק משקים מדרבנן, אמר רבי אליעזר שיש להחמיר, כל שכן בספק נזירות מהתורה, ולא יתכן שהוא זה ששנה סתם נזירות להקל.

"הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור"

נחלקו חכמים בדין מי שאמר, "הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור", והלך ומצאו שנגב או אבד, ואין לדעת כמה היה בו.

לדעת רבי יהודה, כל שיש להסתפק אם נתקיים תנאו או לא, **אינו נזיר**, שלא היתה דעתו מתחילה להיות נזיר, אלא אם כן יתברר בודאות שיש בכרי מאה כור, וכל שאין הדבר ברור לא נתכוון להיות נזיר.

ולדעת רבי שמעון, מאחר שיש ספק אם נתקיים תנאו או לא, **הרי זה נזיר.**

ואמרו, שהחכמים הללו הם אלו שנחלקו בדין סתם נזירות. **שלדעת רבי שמעון, סתם נזירות להחמיר**, [כדין סתם נדרים במשנתנו]. **ולדעת רבי יהודה, סתם נזירות להקל, והמשנה במסכת טהרות כדעת רבי יהודה.**

בירור דעת רבי יהודה

נתבאר, שלדעת רבי יהודה, אין אדם נעשה נזיר, אלא כשהדבר ברור, וכל שיש להסתפק בכך, אינו נזיר, [=דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא]. ואילו במשנתנו מבואר, שלדעת רבי יהודה, סתם נדרים להחמיר, שכן לדעתו, הסיבה לכך שבגליל המתפיס בתרומה סתם, מותר, כי אין אנשי גליל מכירים בתרומת הלשכה, ודעתם על תרומת גורן שאינה דבר הנדור, אבל אם היו מכירים גם בתרומת הלשכה, היה נאסר, הרי שסתם נדרים להחמיר. ונאמרו שני אופנים בביאור דעת רבי יהודה.

א. לענין נזירות שהספק חמור מהודאי אין דעתו אלא על וודאי.

רבא תירץ, שבאמת דעת רבי יהודה שסתם נדרים להחמיר, שכל שיש ספק בדבר, יש לנו להחמיר כאילו היה נדר בוודאי, ורק לענין נזירות, דעת רבי יהודה, שכל שאין נזירות בוודאי, אין דעתו לנזירות כלל, וזאת משום שלענין נזירות, אם היה מחמיר לנהוג נזירות מחמת הספק, היה הדבר חמור יותר מאם היה נזיר בוודאי, שזויר בוודאי, בהשלמת נזירותו יכול להביא קרבן ולגלח, ואילו הנזיר מחמת הספק, אינו יכול להביא קרבנותיו ולגלח, שמא אינו נזיר, ומביא חולין לעזרה^א, ומאחר שידוע הוא שאם יהא עליו לנהוג נזירות מספק, יהא הדבר חמור, דעתו, שכל שאין כאן נזירות בוודאי, לא תהא נזירות כלל.

ולא רק כשנדר נזירות שיש לה קצבה, אין דעתו אלא על הודאי, אלא גם כשנדר נזירות עולם שאין לה קצבה, אין דעתו אלא על הודאי, כי גם בנזירות עולם הספק חמור מהודאי, שאם הוא נזיר עולם מספק, אינו יכול לגלח כלל, ואם הוא נזיר עולם בוודאי, כל שהכביד שערו מביא קרבנות ומגלח.

ורק כשנדר נזירות שמשון, אין בו חילוק בין ספק לוודאי, שכן נזיר שמשון אינו מגלח שערותיו כלל, אפילו הכבידו עליו. ולפיכך אמר רבא, שלדעת רבי יהודה, המקבל עליו נזירות שמשון, דעתו גם על הספק, כשאר נדרים, שאמרו בהם, סתם נדרים להחמיר.

אולם מצינו ברייתא, בה מבואר, שלדעת רבי יהודה, גם המקבל עליו נזירות שמשון, אין דעתו אלא על הודאי. וי"מ שכששמע רבא ברייתא זו, אמר, שאינו יודע היאך ליישבה. וי"מ שאמר, שנחלקו תנאים בדעת רבי יהודה, ודעת אותה ברייתא, שלדעת רבי יהודה לעולם סתם נזירות להקל.

ב. כדעת רבי טרפון שלא נתנה נזירות אלא להפלאה.

ורב אשי אמר, שבאמת דעת רבי יהודה עצמו, שסתם נדרים וסתם נזירות להחמיר, כמבואר מדבריו בענין סתם תרומה בגליל.

והברייתא בה מבואר, שלדעתו אינו נזיר מספק, אינה דעת רבי יהודה עצמו, אלא דברים שאמר משמו של רבי טרפון רבו, וכמו ששינו בענין שנים שהיו מהלכים בדרך, ובא אחד כנגדם, ואמר אחד מהשנים, הריני נזיר אם זה הבא

^א וכי תימא נהי דחטאת לא מצי לאתויי בתנאי, שאין חטאת באה נדבה, ליתי עולה ושלמים, וליתני, אם נזיר אני, הרי אלו לחובתי, ואם לאו, יהא נדבה, דהא קיימא לן, דאם גלח על אחד משלשתן יצא. יש לומר הני מילי בדיעבד, אבל לכתחלה אינו מגלח אלא אם כן הקריב חטאת ועולה ושלמים, הלכך לית ליה תקנתא לנזירות הבאה על הספק. [ר"ן].

ולדעת רבי אלעזר ברבי צדוק – סתם נדרים להקל, ואם כן הרי זה כמתפיס
נדרו בחרמי כהנים, ואין כאן נדר.

דף כ'

נזיר שעבר על נזירותו ובא להישאל עליה

אמר רבי יהודה, נזיר שעבר על נזירותו, ובא להישאל על הנזירות להתירה, אין
נזקקים לו, עד שינהג תחילה נזירות, כימים שנהג בהם היתר שלא כדין.

ואמר רבי יוסי, שכן הדין בנזירות מועטת, כגון אם קיבל עליו שלושים יום,
ונהג היתר מדעתו עשרים יום, אין נזקקים לו עד שינהג תחילה נזירות עשרים
יום, אבל קיבל עליו נזירות מרובה, כגון מאה יום, ונהג היתר ארבעים יום, דיו
שינהג איסור שלושים יום, כשיעור סתם נזירות, ולאחר מכן נזקקים לו.

ואמר רב יוסף, הואיל ואמרו חכמים שאין להיזקק לו, ביי"ד הנזקק לו, אינו
עושה כשורה. כלומר, מה שאמרו אין נזקקין לו, אין הכוונה שאין מחזרים
אחריו להישאל על נדרו¹, אבל אם מבקש מתירים לו, אלא אפילו הוא מבקש,
אין נזקקים לו.

ורב אחא בר יעקב אומר שבי"ד שזקק לו מנדים אותו.

המפרש נדרו להקל

לעיל נתבאר, שגם לדעת האומרים סתם נדרים להחמיר, והמתפיס נדרו בחרם
חל נדרו, כמתפיס בחרמי גבוה, ולא כמתפיס בחרמי כהנים, מכל מקום מודים
הם שאם פירש דבריו להקל ואמר שנדר בחרמי כהנים מקבלים דבריו להקל
ואין כאן נדר.

וכל שיפרש דבריו להקל בדבר המסתבר, כגון נדר בבשר מליח או בדין נסך,
ופירש בשל עבודה זרה, או נדר בחרם, ופירש בשל חרמי כהנים, או נדר
במעשר או בתרומה ופירש בשל גורן, מקבלים דבריו, ואין כאן נדר כלל, ואין
בזה חילוק בין עם הארץ לתלמיד חכם.

אבל כשמפרש דבריו להקל בדבר זר, שאינו כל כך במשמעות לשונו, יש
חילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ, ובמשנתנו נמנו מספר אופנים כאלו,
ותחילה נכתוב בעזה"י את האופנים הללו, ולאחר מכן נכתוב מה הדין
כשמפרש כן.

א. נדר בחרם, ואמר, לא נדרתי אלא בחרמו של ים [=רשת שצדים בה דגים מן
הים].

ב. נדר בקרבן, ואמר, לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים.

ג. "הרי עצמי קרבן", ואמר, לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו,
[יש לו עצם אחד בתוך ביתו שהצניעו לכך להיות נודר בו].

¹ אף על פי שמחזירין אחרי מי שלא עבר על נדרו, שהרי המקיימו נקרא חוטא. [ר"ן].

לקראתנו הוא פלוני, והשיב לו חברו, הריני נזיר אם אינו פלוני. ואמר רבי
יהודה משמו של רבי טרפון, שאין אחד מהם נזיר, לפי שלא נתנה נזירות אלא
להפלאה, כלומר באופן מוחלט ובוודאות, אבל כשתולה הנזירות בתנאי, אפילו
נתקיים התנאי, אין כאן נזירות, כי כשנדר לא היה הדבר ברור^א.

ולפי דעה זו, האומר, "הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור", אינו נזיר אפילו
אם נתברר שהיה בו מאה כור, כי מכל מקום, בשעה שנדר לא ידע כמה יש בו,
ואין כאן הפלאה, והסיבה שנקטה הברייתא "ונגנב או אבד", להודיעך כוחו
של רבי שמעון, שלדעתו, אף על פי שנגנב או אבד, הרי זה נזיר, שכן דעתו
להיות נזיר אף על הספק^ב.

סתם תרומה

בגליל, מתוך שהיו רחוקים מירושלים, ולא היו רגילים בתרומת הלשכה, לא
היו קוראים תרומה סתם אלא לתרומת הגורן, ולפיכך, בגליל, המתפיס נדרו
בתרומה סתם, לדברי הכל, אין כאן נדר, כי כוונתו לתרומת הגורן, שאינה דבר
הנדור.

אבל ביהודה, שהיו קרובים לבית המקדש, גם לתרומת הלשכה היו רגילים
לקרוא תרומה סתם. ונחלקו חכמים, מה דינו של המתפיס נדרו בתרומה סתם
ביהודה, האם כוונתו לתרומת הלשכה, שהיא דבר הנדור, או לתרומת הגורן.

לדעת רבי יהודה – סתם נדרים להחמיר, ואם כן, הרי זה כמתפיס נדרו
בתרומת הלשכה, ויש כאן נדר.

ולדעת רבי אלעזר ברבי צדוק – סתם נדרים להקל², ואם כן הרי זה כמתפיס
נדרו בתרומת הגורן, ואין כאן נדר.

סתם חרמים

בגליל, מתוך שהיו רחוקים מירושלים, ולא היו כהנים ביניהם, לא היו
קוראים חרם סתם אלא לחרמי גבוה, ולפיכך, בגליל, המתפיס נדרו בחרם,
לדברי הכל יש כאן נדר, כי כוונתו לחרמי גבוה, שהם דבר הנדור.

אבל ביהודה, שהיו קרובים לבית המקדש, והיו הכהנים ביניהם, גם לחרמי
כהנים היו רגילים לקרוא חרם סתם. ונחלקו חכמים, מה דינו של המתפיס
נדרו בחרם סתם ביהודה, האם כוונתו לחרמי גבוה, שהם דבר הנדור, או
לחרמי הכהנים.

לדעת רבי יהודה – סתם נדרים להחמיר, ואם כן, הרי זה כמתפיס נדרו
בחרמי גבוה, ויש כאן נדר.

^א והברייתא, דהאומר הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור, דלא הוי נזיר, כותיה. [ר"ן].

^ב וכי תימא, ליתני דכי איתא בעיניה, להודיעך כחו דרבי יהודה, דכחא דהיתרא עדיף. ליתא, דכיון
דטעמא משום דלא נתנה נזירות אלא להפלאה, ליכא כחא דהיתרא טפי כי איתא בעיניה משנגנב
או שאבד, אבל השתא דנקיט לה בנגנב, אשמעינן רבותא דרבי שמעון, דלא חייש לנזירות
דהפלאה, ועוד דמעיל נפשיה לספיקא. [ר"ן].

^ג ולפי זה, כי מהדרין לעיל אמאן דסבירא ליה לא מעייל איניש נפשיה לספיקא, הוה מצי למימר
רבי אלעזר ברבי צדוק היא, אלא רבי יהודה עדיף ליה, דקאמר הכי בנזירות גופיה. [ר"ן].

הצופה בנשים

רבי אחא ברבי יאשיה אומר, כל הצופה בנשים, סופו בא לידי עבירה.

המסתכל בעקבה של אשה

כל המסתכל בעקבה של אשה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים.

ואמר רב יוסף, שדברים אלו אמורים אפילו באשתו נדה, שיש לו בה שעת היתר, מכל מקום כשהיא אסורה לו, לא יסתכל בה במקום זה.

וביאר רבי שמעון בן לקיש, שהעקב האמור כאן הוא במקום הטנופת, שהוא מכוון כנגד העקב.

מעלת הבושה

נאמר, "ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ"ט ט"ז). וביאר חכמים, "ובעבור תהיה יראתו על פניכם", זו בושה. "לבלתי תחטאו", מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא. מכאן אמרו, סימן יפה באדם שהוא ביישן.

אחרים אומרים, כל אדם המתבייש, לא במהרה הוא חוטא. ומי שאין לו בושת פנים, בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, שהרי נתן טעם למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם, ונאמר על מעמד הר סיני, "כי את אֲשֶׁר יִשְׁנֶנּוּ פֶה עֲמֵנו עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמֵנו הַיּוֹם" (דברים כ"ט ט"ז), ומי שאין לו בושת פנים אינו מזרעם.

מומים הבאים מחמת תשמיש שאינו הגון

אמר רבי יוחנן בן דהבאי, ארבעה דברים סחו לי מלאכי השרת, [הם החכמים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

א. חגירים מפני מה הויין מפני שהופכים את שולחנם [הוא למטה והיא למעלה. אי"נ שלא כדרכה], לפי ששינה בירך, לוקה בירך. ולהלן יתבאר בעזה"י, שבדבר זה חכמים חולקים עליו, ואומרים, שמוטר להפך.

ב. אילמים מפני מה הויין, מפני שמנשקים על אותו מקום.

ג. חרשים [שאינן שומעין ואין מדברים], מפני מה הויין, מפני שמספרים בשעת תשמיש, [ונמצא חוטאים בדיבור ובשמיעה]. ומבואר, שדווקא בשאר דברים אין לספר בשעת תשמיש, אבל בדברים הנצרכים כדי לרצותה, מותר לספר, וכן היה עושה רבי אליעזר, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ד. סומיין מפני מה הויין, מפני שמסתכלים באותו מקום.

ואמר רבי יוחנן, זו דברי יוחנן בן דהבאי, אבל אמרו חכמים, אין הלכה כיוחנן בן דהבאי, וכל מה שאדם רוצה לעשות באשתו, עושה, משל לבשר הבא מבית הטבח, רצה לאכלו במלח, אוכלו, צלי, אוכלו, מבושל, אוכלו, שלוק, אוכלו, וכן דג הבא מבית הצייד.

ד. "קונם אשתי הנהית לי", ואמר, לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגירשתי.

בכל האופנים הללו, אם הוא תלמיד חכם, נאמן במה שפירש נדרו להקל, ואין כאן נדר כלל.

אבל כשהוא עם הארץ שאינו נאמן, צריך התרה לנדרים הללו.

ונחלקו חכמים ורבי מאיר היאך התרתו. לדעת רבי מאיר מחמירים עליו בהתרה זו, שלא להתירו בחרטה, אלא בפתח גמור^א. ולדעת חכמים, מתירים להם גם על ידי חרטה^ב.

ודבר נוסף שנחלקו בו חכמים ורבי מאיר, מה דינו של עם הארץ שעבר על נדרו זה בלא התרה. לדעת רבי מאיר, עונשים אותו, שלא להיזקק לו עד שינהג איסור כימים שנהג בהם היתר. ולדעת חכמים, בדיעבד, אם עבר על הנדר בלא התרה, משום שמפרשו להקל, אין עונשים אותו על כך.

וכתב הר"ן, שלענין הלכה קיימא לן כרבנן, שנדרים הללו אין עונשין אותם, ופוחתים בהם בחרטה.

ודווקא בנדרים אלו אין עונשים את העובר עליהם, אבל העובר על נדרים גמורים מהתורה, אף שפוחתים בהם בחרטה, כמבואר בפרק הבא, מי שעבר עליהן, ובא לישראל, אין נזקקין לו עד שינהג איסור. וצורבא מרבנן שנזדקק לו לפני כן, מנדים אותו.

וכתב הרמב"ן, שכן הדין למי שאינו מצריך בנדרים הנ"ל פתח, ומלמד עם הארץ שהם מותרים לו, מנדים אותו כי אינו נוהג כשורה^ג.

דברים שאין להיות רגיל בהם

א. לעולם אל תהי רגיל בנדרים, שסופך למעול בשבועות שהן חמורות יותר, שנאמר בהן "לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא כי לא ינקח ה' את אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא" (שמות כ"ו י).

ב. ואל תהי רגיל אצל עם הארץ, שסופך להאכילך טבלים.

ג. ואפילו אם אתה כהן [המותר לאכול תרומה], אל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ, שסופך להאכילך תרומה טמאה.

ד. ואל תרבה שיחה עם האשה, שסופך לבא לידי ניאוף.

^א ההבדל בין פתח לחרטה יתבאר בעזה"י בדף כ"ב.

^ב וקרי ליה פתח ממקום אחר, משום דלא הוא מגופו של נדר הפתח. [ר"ן].

^ג וכתבו בתוסי' חכמי הצרפתים ז"ל, מעשה באחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן, ועבר על נדרו, ובא לישראל לפני הרב, ונוקק לו לאלתר, והתירו, ולא הזקיקו לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר, וטענת הרב היתה, דאף על גב דנדרא דאורייתא הוה, ואפילו לרבנן צריך שינהג איסור אפילו הכי, כיון שאם אתה מעכבו באיסורו, אתה מכשילו, שהרי נדר בדבר שאי אפשר לו לעמוד עליו, ועוד שאם לא יהנה מפירות שבעולם יסור כמו מעליו, ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים, לכך נזקק לו מיד, אך החמיר עליו, כיון שעבר על נדרו, שלא להתירו בחרטה אלא בפתח. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 34ח
מסכת נדרים י"ג – כ'

"ואץ ברגלים חוטא". ובני אנוסה הם בני מי שאנס אשתו ממש וגרועים הם יותר מבני אימה אלא מתוך ששני אלו קרובים להיות זה כזה, נחשבים הם בני מידה אחת.

ומעשה באשה אחת לפני רבי, ואמרה לו, רבי, ערכתי לו שלחן, והפכו. אמר לה, בתי, תורה התירתך, שנאמר "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה", לקוחה היא לו לעשות בה כל חפצו^א, ואני מה אעשה לך.

ועוד מעשה באשה אחת לפני רב, ואמרה לו, רבי, ערכתי לו שלחן, והפכו. אמר לה, מאי שנא מן בנייתא, [דג שצולה או שולקו כרצונך].

החכמים קרוים מלאכי השרת

אמר אמימר, אותם מלאכי השרת שאמר רבי יוחנן בן דהבאי דבריו משמם, אינם מלאכים ממש, אלא חכמים הם שקראם כן, שאם היו מלאכים ממש, לא היה רבי יוחנן אומר שאין הלכה כדבריהם, שהרי המלאכים בקיאים בצורת הוולד יותר.

והסיבה שנקראו חכמים בשם מלאכי השרת, כי החכמים מצויינים ונבדלים משאר בני אדם כמלאכי השרת^ב.

התובעת בעלה לתשמיש

נתבאר, שהמעזיה פניה להיות תובעת בעלה בפה לתשמיש, בניה פגומים, ונקראים בני חצופה.

אמנם כל זה כשתובעת תשמיש בפה, אבל כשמפתה אותו בדברי ריזיו ופיוס שיבוא אליה, ואינה מפרשת ענין התשמיש, עושה כהוגן, ועל שכמותה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל אדם שאשתו תובעתו באופן הזה, כלאה, שיצאה לקראת יעקב ואמרה לו "אֵלֵי תָבֹא", יהיו לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם, כמו שזכתה לאה.

שבדורו של משה נאמר, "הָבֹו לְכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנְבִנִים וְיַדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֶם בְּרֵאשִׁיכֶם ... וְאֶקַּח אֶת רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיַדְעִים וְאֶתְּן אֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשְׂטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם" (דברים א' י"ג-ט"ו), אבל נבונים לא נמצאו, ומיששכר שנוולד מאותה ביהא, יצאו נבונים, כמו שנאמר "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים לְדַעַת מַה יַעֲשֶׂה וְשָׂרָאֵל רֵאשִׁיחָם מֵאֲתָנִים וְכָל אַחֲיָהֶם עַל פִּיָּהֶם" (דה"א א' י"ב ל"ג).

דרך תשמישו של רבי אליעזר

שאלו את אימא שלום [אשתו של רבי אליעזר], מפני מה בניך יפיפים ביותר? ואמרה להם, אינו מספר עמי, לא בתחלת הלילה, ולא בסוף הלילה, [שבזמנים אלו אפשר שיהיו נשים מהלכות בשוק, ויתן דעתו עליהם], אלא בחצות הלילה. ובשעת תשמיש מגלה טפח, ומכסה טפח^א, ודומה עליו כמי שכפאו שד, [שהיה ממנה, כאדם הנטרד מחמת שד שכופה]. ואמרתי לו, מה טעם? ואמר לי, כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת, ונמצאו בניו באים לידי ממזרות.

אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר

נאמר "וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבִבְכֶם" (במדבר ט"ו ל"ט), מכאן אמר רבי, אל ישתה אדם בכוס זה, ויתן עיניו בכוס אחר, [שבשעה שנוקק עם אשתו, לא יתן עיניו באשה אחרת], ואמר רבינא, אפילו שתיהן נשיו.

בני תשע מידות

נאמר, "וּבְרֹתֵי מִכָּם הַמְרָדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בֵּי" (יחזקאל כ' ל"ח), ואמר רבי לוי, אלו בני תשע מידות, שלפי שיש צד עבירה ביצירתם הוּו מורדים ופושעים, והם הנקראים בני אסנ"ת משגע"ח.

א. בני אִימה ובני אנוסה. בני אימה הם בניו של מי שמטיל אימה על אשתו להזקק לה שלא כרצונה, ומתוך כך אין בניו הגונים, לפי שנוהג שלא כשורה, וכן דרשו מהכתוב

סליק פרק ואלו מותרין

מפתח עניינים

- דף י"ג 1
דברים אסורים שאין הנדר נתפס בהם 1
פתיחת משנתנו "חולין שאוכל לך" 1

^א וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"א מהא"ב, ובלבד שלא יוציא שז"ל. [ר"ן].

^ב כדאמרין בהגדה, מלמד שהיו ישראל מצויינין שם, כלומר שהיו עם בפני עצמן, ולא נתערבו במצרים. [ר"ן].

^ג בפרק מי שמתו אמרין, שהתירו לו לאיש לגלות טפחים לקטנים, והוא היה מגלה טפח מאותן טפחים, ומכסה טפח, כלומר וטפח שני נשאר מכוסה. [ר"ן].

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 34ח
מסכת נדרים י"ג – כ'

- 9 דף י"ח.....
9 השבועה חמורה מהנדר.....
9 "נזיר להזיר" מכאן שהנזירות חל על הנזירות.....
9 נדר על נדר ושבועה על שבועה וזה על זה.....
10 שבועה על שבועה.....
10 סתם נדרים וסתם נזירות להחמיר או להקל.....
11 סתם נזירות להקל.....
11 המקדיש חייתו או בהמתו.....
11 דף י"ט.....
11 ספק בכורות.....
12 ספק משקים.....
12 "הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור".....
12 בירור דעת רבי יהודה.....
13 סתם תרומה.....
13 סתם חרמים.....
13 דף כ'.....
13 נזיר שעבר על נזירותו ובא להישאל עליה.....
13 המפרש נדרו להקל.....
14 דברים שאין להיות רגיל בהם.....
14 הצופה בנשים.....
14 המסתכל בעקבה של אשה.....
14 מעלת הבושה.....
14 מומים הבאים מחמת תשמיש שאינו הגון.....
15 החכמים קרוים מלאכי השרת.....
15 דרך תשמישו של רבי אליעזר.....
15 אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר.....
15 בני תשע מידות.....
15 התובעת בעלה לתשמיש.....

סליק פרק ואלו מותרין

- 1 דף י"ד.....
1 מנין שמתפיסים את הנדר בדבר נזיר ולא בדבר אסור.....
2 התפסה בשבועה.....
2 המדיר את אשתו בדבר האסור.....
2 אפילו בנדר מדברי חכמים אין פותחים לו בכבוד אמו.....
2 הנשבע בתורה או במה שכתוב בה.....
3 קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר.....
3 קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום.....
3 דף ט"ו.....
3 "קונם" "שאני ישן" "שאני מדבר" "שאני מהלך".....
4 שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג.....
4 הדיר את חבירו ונהנה ממנו חבירו מי לוקה.....
4 שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח.....
5 "ככר זו עלי היום אם אלך למקום פלוני למחר".....
5 האומר לאשה קונם שאני משמשך.....
5 שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך.....
5 קרבן לא אוכל לך.....
5 הא קרבן שאוכל לך.....
6 לקרבן לא אוכל לך.....
6 דף ט"ז.....
6 שבועה לא אוכל לך.....
6 הא שבועה.....
6 שבועה שאוכל לך.....
6 לא שבועה לא אוכל לך.....
6 זה חומר בשבועות מבנדרים.....
6 חומר בנדרים מבשבועה לענין לעבור על המצווה.....
7 הנאת סוכה עלי.....
7 דף י"ז.....
7 יש נדר בתוך נדר.....
8 המשנה נקטה דין זה בתנאי "הריני נזיר אם אוכל".....
8 אין שבועה בתוך שבועה.....
9 נזר שתי נזירות והפריש קרבן ונשאל על הראשונה.....